

ZWIĄZEK SYBIRAKÓW
ZARZĄD GŁÓWNY

Komunikat
4/118

*Z okazji Świąt Bożego Narodzenia
i Nowego 2014 Roku
Sybirakom i ich Bliskim
życzenia zdrowia i wszelkiej pomyślności
składa
Zarząd Główny Związku Sybiraków*

Warszawa, grudzień 2013

**Szanowni P.T. Prezesi Oddziałów i Kół
Prosimy o zaznajamianie z treścią Komunikatu
wszystkich członków Zarządu i Związku**

REDAKCJA
Irena Tańska
Beata Żyłkowska

Copyright © by Związek Sybiraków Zarząd Główny 2013
e-mail: biuro.zarzadu@poczta.internetdsl.pl

ISSN 1508-0676

Łamanie komputerowe – *Joanna Archacka*

Nakład 550 egz.

ZWIĄZEK SYBIRAKÓW ZARZĄD GŁÓWNY
00-048 Warszawa, ul. Mazowiecka 12/III p.,
tel./fax 22 827-93-71
Konto bankowe PKO BP S.A. I O/Warszawie
Nr 85 1020 1013 0000 0502 0149 8617

SPRAWY ORGANIZACYJNE

E-mail Zarządu Głównego ZS do prezesów Zarządów Oddziałów z 24 października 2013 r.

W dniu 14 października br. skierowaliśmy informację o pierwszym czytaniu w Sejmie projektu ustawy o świadczeniach dla Sybiraków z prośbą o kontakt z miejscowymi posłankami i posłami, aby wbrew wnioskowi o odrzucenie już w pierwszym czytaniu oddali swój głos za skierowaniem projektu do procedowania w odpowiedniej Komisji Sejmowej.

Odbyliśmy rozmowy w Urzędzie Rady Ministrów, w Klubie PiS, SLD, Solidarnej Polski, wystąpiliśmy pisemnie do posłów PSL.

Akcja ta z poparciem szeregu członków naszego Związku z całej Polski przyczyniła się do tego, że 23 października 2013 r. o godz. 21.27 Marszałek Sejmu pani Ewa Kopacz poinformowała, że pierwotny wniosek o odrzucenie projektu ustawy w pierwszym czytaniu został wycofany, a Prezydium Sejmu podjęło decyzję o skierowaniu tego projektu do odpowiedniej Komisji celem dalszego procedowania. Skierowała też do uczestniczących w posiedzeniu posłanek i posłów (obecnych było 438–442) pytanie „Czy ktoś jest przeciw?”. Nie oddano żadnego głosu przeciw.

Zatem są szanse.

Dziękujemy Wszystkim, którzy wykazali aktywność na apel Zarządu Głównego z dnia 14 października br. Obecnie prosimy o analizę projektu i przekazanie swoich uwag, dalszych argumentów na uzasadnienie projektu, prosimy też o dalsze kontakty z parlamentarzystami.

Z chwilą otrzymania informacji o terminie posiedzenia Komisji będziemy informowali.

Stanisław Sikorski

Sekretarz Generalny
Zarządu Głównego Związku Sybiraków

ZWIĄZEK SYBIRAKÓW ZARZĄD GŁÓWNY

00-048 Warszawa, ul. Mazowiecka 12, III p., tel./fax 22 827-93-71
Konto bankowe: PKO BP I O/Warszawa 85 1020 1013 0000 0502 0149 8617

„Jeśli zapomnę o nich,
Ty, Boże na niebie,
Zapomnij o mnie”

A. Mickiewicz

ZG/848/13

Warszawa, 25 października 2013

**Marszałek
Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
Pani Ewa Kopacz
ul. Wiejska 4/6/8
00-902 Warszawa**

Szanowna Pani Marszałek,

Byliśmy świadkami Pani Marszałek przewodnictwa obradom Sejmu Rzeczypospolitej w dniu 23 października 2013 r. w godz. 19.30–22.00. O godzinie 21.27 poinformowała Pani Marszałek o wycofaniu wniosku o odrzucenie projektu ustawy dotyczącego Sybiraków druk 1657 po pierwszym czytaniu i decyzji Prezydium Sejmu o skierowaniu projektu do Komisji Polityki Społecznej i Rodziny do dalszego procedowania. Ze strony Wysokiej Izby nie było głosu przeciwnego, a w obradach uczestniczyło 438–442 Pań Posłanek i Panów Posłów.

Społeczność sybiracka przyjęła powyższe z satysfakcją i równocześnie zasadnie z nadzieją, że dalsze procedowanie i przyjęcie – uchwalenie ustawy będzie mogła przyjąć również z satysfakcją.

Szanowna Pani Marszałek, prosimy przyjąć słowa uszanowania i pozdrowienia dla Pani, Pana Premiera, Ministrów i Wszystkich Parlamentarzyków.

Z poważaniem

*Sekretarz Generalny
Zarządu Głównego
Związku Sybiraków*

Stanisław Sikorski

E-mail Zarządu Głównego ZS do wicemarszałka Sejmu RP Jerzego Wenderlicha z 25 października 2013 r.

Szanowny Panie Marszałku,

bardzo dziękuję za rozmowę w dniu 24 października 2013 r. z udziałem pana Posła Tadeusza Tomaszewskiego.

Informuję wszystkich Sybiraków, że Sejm RP przyjął projekt ustawy druk 1657 do dalszego procedowania, dając szansę na doznanie satysfakcji.

Z poważaniem

Stanisław Sikorski

Sekretarz Generalny
Zarządu Głównego Związku Sybiraków

E-mail Zarządu Głównego ZS do przewodniczącego Sojuszu Lewicy Demokratycznej Leszka Millera z 25 października 2013 r.

Szanowny Panie Przewodniczący,

niniejszym bardzo dziękuję za rozmowę w dniu 23 października 2013 r. z udziałem pana Posła Tadeusza Tomaszewskiego z okazji obrad Sejmu RP, porządek których obejmował projekt ustawy o świadczeniu dla Sybiraków druk 1657.

Z poważaniem

Stanisław Sikorski

Sekretarz Generalny
Zarządu Głównego Związku Sybiraków

ZWIĄZEK SYBIRAKÓW ŻARZĄD GŁÓWNY

00-048 Warszawa, ul. Mazowiecka 12, III p., tel./fax 22 827-93-71
Konto bankowe: PKO BP I O/Warszawa 85 1020 1013 0000 0502 0149 8617

„Jeśli zapomnę o nich,
Ty, Boże na niebie,
Zapomnij o mnie!”

A. Mickiewicz

ZG/853/13

Warszawa, 29 października 2013

**Przewodniczący
Komisji Polityki Społecznej i Rodziny
Sejmu RP
Pan Posel
Sławomir Piechota
Biuro Poselskie
ul. Oławska 2
50-123 Wrocław**

Szanowny Panie Pośle,

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 23 października 2013 r. przyjął jednoznacznie decyzję Prezydium Sejmu o skierowaniu projektu ustawy druk 1657 do dalszego procedowania w Komisji Polityki Społecznej i Rodziny.

Zagadnienia Sybiraków, które obejmuje projekt ustawy, są Panu Posłowi już dobrze znane.

Mamy nadzieję, że Związkowi Sybiraków będzie dana możliwość przedstawienia dodatkowych merytorycznych argumentów na poparcie projektu i liczymy, że nastąpi to szybko.

Z poważaniem

*Sekretarz Generalny
Zarządu Głównego
Związku Sybiraków*

Stanisław Sikorski

ZWIĄZEK SYBIRAKÓW ZARZĄD GŁÓWNY

00-048 Warszawa, ul. Mazowiecka 12, III p., tel./fax 22 827-93-71
Konto bankowe: PKO BP I O/Warszawa 85 1020 1013 0000 0502 0149 8617

„Jeśli zapomnę o nich,
Ty, Boże na niebie,
Zapomnij o mnie”

A. Mickiewicz

ZG/854/13

Warszawa, 29 października 2013

**Pani
Magdalena Kochan
Poseł na Sejm RP
Sejm RP
ul. Wiejska 4/6/8
00-902 Warszawa**

Szanowna Pani Poseł,

Projekt ustawy druk 1657 po decyzji Prezydium Sejmu i przyjęciu także przez Sejm jednogłośnie został skierowany do Komisji Polityki Społecznej i Rodziny celem dalszego procedowania.

Było to możliwe po tym, kiedy Pani Poseł wyszła naprzeciw naszej prośbie z odpowiednim uzasadnieniem. Pozwalamy sobie być przy nadziei, że projekt ustawy będzie w programie prac Komisji i będziemy mieć możliwość przedstawienia dalszych merytorycznych argumentów na jego poparcie.

W międzyczasie pozostajemy

z poważaniem

*Sekretarz Generalny
Zarządu Głównego
Związku Sybiraków*

Stanisław Sikorski

ZWIĄZEK SYBIRAKÓW

ZARZĄD GŁÓWNY

00-048 Warszawa, ul. Mazowiecka 12, III p., tel./fax 22 827-93-71
Konto bankowe: PKO BP I O/Warszawa 85 1020 1013 0000 0502 0149 8617

„Jeśli zapomnę o nich,
Ty, Boże na niebie,
Zapomnij o mnie!”

A. Mickiewicz

ZG/862/13

Warszawa, 5 listopada 2013

Minister
w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej
Pan Jacek Cichocki
Al. Ujazdowskie 1/3
00-583 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze,

W dniu 22 października br. mieliśmy okazję przedstawić Panu Ministrowi istotę projektu ustawy o świadczeniach dla Sybiraków druk nr 1657. Odebraliśmy z satysfakcją Pana rzeczowe zainteresowanie i zapowiedź omówienia sprawy z kompetentnymi przedstawicielami Sejmu Rzeczypospolitej.

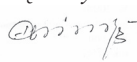
W dniu 23 października br. Sejm przyjął bez sprzeciwu, tzn. jednogłośnie, aby przedmiotowy projekt skierować do dalszego procedowania przez Komisję Polityki Społecznej i Rodziny. Wyrażamy w związku z tym nasze zadowolenie, mamy zatem możliwość dodatkowego uzasadnienia dla pozytywnego procedowania.

Z wyrazami szacunku

Sekretarz Generalny
Zarządu Głównego
Związku Sybiraków

Stanisław Sikorski

Prezes
Zarządu Głównego
Związku Sybiraków

Tadeusz Chwiedź

ZWIĄZEK SYBIRAKÓW ZARZĄD GŁÓWNY

00-048 Warszawa, ul. Mazowiecka 12, III p., tel./fax 22 827-93-71
Konto bankowe: PKO BP I O/Warszawa 85 1020 1013 0000 0502 0149 8617

„Jeśli zapomnę o nich,
Ty, Boże na niebie,
Zapomnij o mnie”

A. Mickiewicz

ZG/863/13

Warszawa, 5 listopada 2013

**Przewodniczący
Klubu Parlamentarnego
Platforma Obywatelska
Pan Rafał Grupiński
Sejm RP
ul. Wiejska 4/6/8
00-902 Warszawa**

Szanowny Panie Pośle,

W dniu 23 października br. Sejm przyjął bez głosu sprzeciwu propozycję Prezydium Sejmu przedstawioną przez Panią Marszałek Ewę Kopacz, aby projekt ustawy druk nr 1657 skierować do Komisji Polityki Społecznej i Rodziny do dalszego procedowania.

Ten fakt społeczność sybiracka w całej Polsce przyjęła z zadowoleniem i równocześnie nadzieją, że procedura będzie podjęta niezwłocznie i zakończy się pozytywnym wnioskiem Komisji. Liczy na to, że Pan Poseł jako Przewodniczący Klubu Parlamentarnego Platforma Obywatelska przedstawi Paniom Posłankom i Panom Posłom Platformy Obywatelskiej pozytywną opinię dla wsparcia projektu ustawy w Komisji.

Pozostajemy do dyspozycji przedstawienia szczegółów znacząco pogłębiających uzasadnienie merytoryczne projektu ustawy druk nr 1657.

Z poważaniem

*Sekretarz Generalny
Zarządu Głównego
Związku Sybiraków*

Stanisław Sikorski

*Prezes
Zarządu Głównego
Związku Sybiraków*

Tadeusz Chwiedź

ZWIĄZEK SYBIRAKÓW

ZARZĄD GŁÓWNY

00-048 Warszawa, ul. Mazowiecka 12, III p., tel./fax 22 827-93-71
Konto bankowe: PKO BP I O/Warszawa 85 1020 1013 0000 0502 0149 8617

„Jeśli zapomnę o nich,
Ty, Boże na niebie,
Zapomnij o mnie”

A. Mickiewicz

ZG/864/13

Warszawa, 5 listopada 2013

**Przewodniczący
Klubu Parlamentarnego
Prawo i Sprawiedliwość
Pan Mariusz Błaszczak
Sejm RP
ul. Wiejska 4/6/8
00-902 Warszawa**

Szanowny Panie Pośle,

Niniejszym społeczność sybiracka wyraża słowa uznania za wniesienie pod obrady Sejmu Rzeczypospolitej projektu ustawy o świadczeniach dla Sybiraków – druk nr 1657. Wyrażamy też zadowolenie, że projekt zyskał pozytywne stanowisko Sejmu i został skierowany do dalszego procedowania w Komisji Polityki Społecznej i Rodziny.

Bardzo liczymy, że Prawo i Sprawiedliwość tak jak dotychczas skutecznie przyczyni się, aby Komisja z wnioskiem pozytywnym i w możliwie najkrótszym terminie skierowała projekt na posiedzenie Sejmu.

Szczególne słowa szacunku prosimy przekazać Panu Posłowi Krzysztofowi Jurgielowi, który przedstawił skuteczne sprawozdanie wobec Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

Pozostajemy do dyspozycji.

Z poważaniem

*Sekretarz Generalny
Zarządu Głównego
Związku Sybiraków*

Stanisław Sikorski

*Prezes
Zarządu Głównego
Związku Sybiraków*

Tadeusz Chwiedź

ZWIĄZEK SYBIRAKÓW ZARZĄD GŁÓWNY

00-048 Warszawa, ul. Mazowiecka 12, III p., tel./fax 22 827-93-71
Konto bankowe: PKO BP I O/Warszawa 85 1020 1013 0000 0502 0149 8617

„Jeśli zapomnę o nich,
Ty, Boże na niebie,
Zapomnij o mnie”

A. Mickiewicz

ZG/885/13

Warszawa, 15 listopada 2013

Oddziały Związku Sybiraków

W związku z tym, że projekt ustawy o świadczeniach dla Sybiraków będzie procedowany w Komisji Polityki Społecznej i Rodziny – termin jeszcze nie jest znany – niezbędne jest dysponowanie możliwie bardzo dokładnymi danymi, jak:

- liczba członków w Oddziale,
- liczba otrzymujących rentę,
- liczba członków bez renty – w rozbiciu na Sybiraków oraz wdowy/wdowców.

Wiarygodność naszych danych jest konieczna dla przekonującego uzasadnienia regulacji zawartych w projekcie ustawy.

Sprawa pilna, prosimy traktować priorytetowo.

Z poważaniem

*Sekretarz Generalny
Zarządu Głównego
Związku Sybiraków*

Stanisław Sikorski

UROCZYŚĆCI I SPOTKANIA

UROCZYSTE OBCHODY 74. ROCZNICY WYBUCHU II WOJNY ŚWIATOWEJ I DNIA SYBIRAKA W GDAŃSKU I SZYMBARKU

Wrzesień 1939 r. zawsze będzie się nam kojarzył z agresją niemiecką i sowiecką na Polskę i będzie przypominał o poniesionych ofiarach, śmierci bliskich, zaborze naszych ziem i eksterminacji naszego narodu. Choć w owym czasie większość z nas była dziećmi, to przeżycia, jakich doświadczyliśmy, szczególnie lata cierpień na zesłaniu, będą niezmiennie budzić nasze emocje i przywoływać niedające się zatrzeć wspomnienia. Żywą pamięć o tych historycznych wydarzeniach przekazujemy młodym w sztafecie pokoleniowej. Sprzyjają temu spotkania z młodzieżą i uroczystości rocznicowe z jej udziałem.

1 września 2013 r. o godz. 4.45 w Gdańsku na Westerplatte, tam gdzie Niemcy 74 lata temu zaatakowali Polskę, rozpoczęły się obchody rocznicy wybuchu II wojny światowej. Uczestnikami byli kombatanci, Sybiracy, przedstawiciele władz państwowych i lokalnych, wojsko, harcerze, mieszkańcy.

W wystąpieniach okolicznościowych – prezydenta miasta Gdańska Pawła Adamowicza, premiera Donalda Tuska, metropolity gdańskiego ks. abp. Sławoja Leszka Głódzia – były przywoływane nasze klęski i nasze zwy-

Wieniec na Westerplatte złożył m.in. prezydent Gdańska Paweł Adamowicz (pośrodku)

cięstwa, siła wiary i nasze spełnione marzenia o niepodległej ojczyźnie. Odbył się apel pamięci, oddano hołd poległym, złożono wieńce i wiązanki kwiatów pod pomnikiem Obrońców Wybrzeża.

W naszej pamięci historycznej został przywołany obraz ojczyzny scalającej ziemię trzech zaborów i budującej nowoczesne państwo. Ojczyzny, która w 1939 r. została zaatakowana przez potężną armię Hitlera, a następnie przez Armię Czerwoną Stalina.

Dla Sybiraków 17 września 1939 r. był początkiem tragicznych wydarzeń związanych z późniejszymi masowymi wywózkami całych rodzin na bezkresne przestrzenie Związku Sowieckiego, z utratą dorobku pokoleń na odebranych nam ziemiach, z zagarnięciem do niewoli ponad 200 tys. polskich żołnierzy i wymordowaniem kadry dowódczej i inteligenckiej.

Tegoroczne obchody Dnia Sybiraka miały znaczenie szczególne, gdyż Sejm Rzeczypospolitej Polskiej jednogłośnie uchwalił (dnia 27 września) 17 września Dniem Sybiraka, zgodnie z powstałą w Związku Sybiraków tradycją.

17 września 2013 r. o godz. 10.00 przy pomniku Ofiar Golgoty Wschodu w Gdańsku wyjątkowo tłumnie zebrał się Sybiracy, członkowie Rodziny Katyńskiej, kombatanci. Przybyli przedstawiciele władz państwowych i lokalnych, delegacje różnych instytucji i organizacji pozarządowych oraz delegacje

Kwiaty pod pomnikiem Obrońców Wybrzeża na Westerplatte składają (od lewej) Zofia Kłoczko, Kordian Borejko i Irena Witort

**Ks. abp Tadeusz
Goctowski
w towarzystwie
proboszcza
parafii
w Szymbarku**

młodzieży szkolnej. Z Gimnazjum nr 3 im. Jana Pawła II przybyły wszystkie pierwsze klasy wraz z wychowawcami i dyrektorem szkoły, aby uczestniczyć w tej specyficznej lekcji historii. Szkoła ta od 2007 r. sprawuje patronat nad pomnikiem Ofiar Golgoty Wschodu i tablicami z nazwiskami zmarłych i zamordowanych na Wschodzie, jako Miejscem Pamięci Narodowej.

„Uczniowie, grono nauczycielskie i dyrekcja Gimnazjum nr 3 im. Jana Pawła II w Gdańsku zobowiązują się do sprawowania opieki i przekazywania młodym Polakom historycznej prawdy, którą symbolizuje Miejsce Pamięci Narodowej nadane przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa” – tak zapisano w Akcie przekazania szkole pomnika 17 września 2007 r. Od tego czasu szkoła ta współuczestniczy w organizacji obchodów Dnia Sybiraka. Nauczyciele opracowują scenariusz i prowadzą uroczystość, chór szkolny wykonuje Hymn Sybiraków, uczniowie deklamują utwory poetów Sybiraków.

Tegoroczny program uroczystości był następujący:

- godz. 9.45 spotkanie przy pomniku Ofiar Golgoty Wschodu,
- godz. 10.00 przywitanie zebranych,
- odegranie hymnu państwowego Rzeczypospolitej Polskiej przez Orkiestrę Morskiego Oddziału Straży Granicznej,
- odegranie Hymnu Sybiraków przez Orkiestrę Morskiego Oddziału Straży Granicznej,
- wystąpienie wiceprezesa Zarządu Oddziału Związku Sybiraków w Gdańsku Kordiana Borejki,

- wystąpienie wojewody pomorskiego Ryszarda Stachurskiego,
- wystąpienie prezydenta miasta Gdańska Pawła Adamowicza,
- program muzyczno-literacki przygotowany przez młodzież szkolną z Gimnazjum im. Jana Pawła II w Gdańsku,
- apel pamięci i salwa honorowa – kompania reprezentacyjna z 49. Bazy Lotniczej w Pruszczu Gdańskim,
- modlitwa za zmarłych odmówiona przez kapelana Oddziału Związku Sybiraków ks. kanonika Henryka Kilaczyńskiego,
- złożenie wieńców i wiązanek kwiatów pod pomnikiem.

Druga część uroczystości, na którą zaprosiło uczestników kierownictwo CEPR, odbyła się w Centrum Edukacji i Promocji Regionu w Szymbarku.

Uroczystość rozpoczęto mszą świętą w kaplicy św. Rafała Kalinowskiego, koncelebrowaną przez emerytowanego metropolitę gdańskiego ks. abp. Tadeusza Gocłowskiego. Homilię wygłosił ks. abp Jan Paweł Lenga, emerytowany metropolita z Kazachstanu. Oprawę artystyczną zapewniła Cappella Gedanensis.

Po mszy świętej i apelu poległych odsłonięto pomnik Niedźwiadka Wojtka – niedźwiedzia, którego „zaadoptowali” żołnierze armii Andersa w Iranie w 1942 r. Miś był „żołnierzem” 22. Kompanii Zaopatrzenia Artylerii, miał swoją książeczkę wojskową i przydział prowiantu, był pomocny żołnierzom.

W uroczystej atmosferze, z udziałem Zespołu Reprezentacyjnego Wojska Polskiego, nadano Odznaki Honorowe za Zasługi dla Związku Sybiraków następującym osobom: Marii Okonek, Markowi Więclawkowi, Piotrowi Szubarczykowi. Część artystyczną, jak co roku, poprowadzili Marzanna Graff-Mikołajczak i Aleksander Mikołajczak.

Pomnik Niedźwiadka Wojtka w Szymbarku

Po części oficjalnej i posiłku uczestnicy zebrali się w sali z fortepianem na wspólną biesiadę i śpiew pieśni patriotycznych z zespołem Bel Canto. Wysłuchali także występu tenora Przemysława Radziszewskiego.

W miłej i serdecznej atmosferze zakończono obchody Dnia Sybiraka.

Celina Riedl, Irena Witort

DZIEŃ SYBIRAKA W TORUNIU

*Tam na tej nieludzkiej ziemi,
(...) Pracowałem i cierpiałem.
Zwyciężyłem i przetrwałem.
„Rozmowa wnuka z dziadkiem”*

6 września 2013 r. już po raz trzynasty odbył się w Białymstoku Międzynarodowy Marsz Żywej Pamięci Polskiego Sybiru. W uroczystościach wzięli udział: przedstawiciele Toruńskiego Oddziału Związku Sybiraków z prezesem Janem Myrchą, prałat parafii NMP ks. Józef Nowakowski – opiekun duchowy Sybiraków, pełnomocnik zarządu województwa kujawsko-pomorskiego ds. kombatantów i osób represjonowanych Marcin Swaczyna oraz uczniowie z VI Liceum Ogólnokształcącego im. Zesłańców Sybiru w Toruniu. Tegoroczny marsz upamiętniał cztery niezwykle ważne daty: 150. rocznicę powstania styczniowego, 70. rocznicę bitwy pod Lenino, 85. rocznicę powstania Związku Sybiraków oraz 25-lecie jego reaktywowania.

Poczet sztandarowy VI LO i Gimnazjum nr 6 im. Zesłańców Sybiru (z lewej) podczas III Toruńskiego Marszu Żywej Pamięci Polskiego Sybiru

Uczestnicy marszu spotkali się przy Pomniku Katyńskim, skąd ulicami Białegostoku przeszli do kościoła pw. Ducha Świętego na mszę celebrowaną przez metropolitę białostockiego abp. prof. dr. hab. Edwarda Ozorowskiego.

Sybiracy i młodzież z VI LO im. Zesłańców Sybiru spędzili w Białymstoku niezwykle wzruszające chwile. Wspólny wyjazd był dla uczniów okazją do wysłuchania wspomnień, poznania historii tych, którzy doświadczyli zesłania. Obejrzel też ekspozycję poświęconą agresji sowieckiej na Polskę 17 września 1939 r. oraz wystawę o Sybirakach prezentowaną w kościele pw. Ducha Świętego.

Dzień Sybiraka niezwykle uroczyście obchodzono także w Toruniu. Inauguracja tego święta miała miejsce 13 września w parafii pw. Miłosierdzia Bożego i św. Siostry Faustyny. Mszę świętą celebrował ks. prałat płk Marek Karczewski. Uroczystość uświetnił chór, który na początku przepięknie zaśpiewał „Hymn” Jana Kochanowskiego. Liturgia została odprawiona w intencji ofiar i ich oprawców, a w jej trakcie przytoczono słowa, jakie do Sybiraków wygłosił Jan Paweł II: „Jesteście świadkami śmierci, która nie powinna zostać zapomniana”. Po zakończonej mszy wszyscy uczestnicy wzięli udział w III Toruńskim Marszu Żywej Pamięci Polskiego Sybiru, który już na stałe wpisał się w tradycję obchodów Dnia Sybiraka. Zgromadzeni goście, Sybiracy, poczty sztandarowe kół Związku Sybiraków i szkół przeszli na Cmentarz Komunalny nr 2 im. Ofiar II Wojny Światowej.

Uroczystość przy Obelisku Sybiraków, gdzie wartę honorową pełnili żołnierze oraz uczniowie VI Liceum Ogólnokształcącego im. Zesłańców Sybiru i Gimnazjum nr 6 im. Zesłańców Sybiru w Toruniu, rozpoczęła się odśpiewaniem hymnu państwowego. Następnie głos zabrał prezes Zarządu Oddziału Związku Sybiraków Jan Myrcha, który powitał przybyłych gości. Obchody swą obecnością uświetnili: Marek Smoczyk, reprezentujący marszałka województwa kujawsko-pomorskiego, Zbigniew Fiderewicz – zastępca prezydenta miasta Torunia wraz z przedstawicielami Urzędu Miasta, Kazimierz Sobiesiak – z ramienia wojewody kujawsko-pomorskiego, Marian Frąckiewicz – przewodniczący Rady Miasta Torunia, ks. płk Marek Karczewski – dziekan wojsk lądowych, ks. płk Mikołaj Hajduczenia – dziekan Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych, Janusz Kalinowski – przewodniczący Rady Miasta Chełmża, Mirosław Myśliński – prezes Zarządu Oddziału Związku Sybiraków w Bydgoszczy, kombatancki, przedstawiciele związków zawodowych, harcerze, mieszkańcy Torunia. Szczególnie serdecznie Jan Myrcha

zwrócił się do Sybiraków i dyrektorów szkół noszących imię Zesłańców Sybiru na czele ze Zbigniewem Matuszewiczem – dyrektorem Zespołu Szkół nr 1 w Toruniu, który uczestniczył w uroczystości wraz z grupą młodzieży i nauczycieli.

Prezes Jan Myrcha zwrócił się do zebranych Sybiraków: „Drodzy Sybiracy! Uczcie młode pokolenie umiłowania ojczyzny i patriotyzmu na własnym przykładzie, tak jak w ekstremalnych warunkach czynili wasi rodzice na zesłaniu. Tylko wychowanie młodych w duchu patriotyzmu i bezgranicznego umiłowania ojczyzny będzie gwarantem niepodległości i suwerenności Polski jako dobra najwyższego Polaków”.

W końcowej części przemówienia Jan Myrcha zwrócił się z apelem do posłanek i posłów, by uwzględniły prośby Sybiraków i 17 września ustanowili Dniem Sybiraka, ponieważ: „od 23 lat Sybiracy właśnie ten dzień obchodzą jako Dzień Sybiraka”, i aby w dniu posiedzenia Sejmu przekonali wszystkich do tego projektu i zagłosowali dla Sybiraków.

Przemawia prezes Zarządu Oddziału Związku Sybiraków w Toruniu Jan Myrcha. Wartę honorową przy Obelisku Sybiraków obok żołnierzy pełnią uczniowie VI LO i Gimnazjum nr 6 im. Zesłańców Sybiru w Toruniu

Następnie odbył się apel poległych, prowadzony przez mjr. Mariusza Wysockiego, reprezentującego Centrum Szkolenia Artylerii i Uzbrojenia w Toruniu, po czym oddano salwę honorową. W dalszej części obchodów głos zabrał sekretarz województwa kujawsko-pomorskiego Marek Smoczyk. Swoje przemówienie skierował przede wszystkim do Sybiraków. Serdecznie podziękował im za trud i działania, jakie podejmują. Dzięki temu pamięć i prawda o tragicznej i bolesnej przeszłości będą trwały.

Na zakończenie złożono kwiaty przy Obelisku Sybiraków i zapalono znicze. Delegacjom asystowali uczniowie klas mundurowych VI Liceum Ogólnokształcącego im. Zesłańców Sybiru w Toruniu. Wspólne odśpiewanie Hymnu Sybiraków zakończyło obchody Dnia Sybiraka.

Izabela Świtała, nauczycielka VI LO i Gimnazjum nr 6 im. Zesłańców Sybiru w Toruniu, fot. Jolanta Kwiatkowska

Dyrektorzy VI LO i Gimnazjum nr 6 im. Zesłańców Sybiru – Zbigniew Matuszewicz i Mariusz Ślebioda w asyście uczniów Gimnazjum nr 6 składają kwiaty pod Obeliskiem Sybiraków

DZIEŃ SYBIRAKA W KOLE W BRODNICY

Dzień Sybiraka obchodzony był w Kole Związku Sybiraków w Brodnicy w dniu 14 września 2013 r. Uroczystość zorganizowano w Zespole Szkół Rolniczych w Brodnicy, którego uczniowie sprawują opiekę nad sztandarem Koła. Należące do Zespołu Liceum Profilowane przyjęło imię Zesłańców Sybiru. Zorganizowano Izbę Pamięci poświęconą zesłaniom Polaków na Sybir. Przed budynkiem Zespołu Szkół Rolniczych stoi obelisk ku czci Polaków zesłanych na Sybir.

Dla uczczenia Dnia Sybiraka zapalono znicze pod tablicą umieszczoną na murze przyklasztornym oo. franciszkanów. Obchody w ZSR rozpoczęły się wprowadzeniem sztandaru Koła ZS w Brodnicy i odśpiewaniem Hymnu Sybiraków. Następnie delegacje z Urzędu Miasta i Powiatu oraz sympatycy tutejszego Koła złożyli wiązanki kwiatów pod obeliskiem.

Prezes Koła Jarosław Michałowski przypomniał losy Polaków zesłanych na Sybir oraz do obozów pracy przymusowej rozmieszczonych na terenie ZSRR. Zwrócił się do członków Koła (liczy ich ono obecnie 35) o przekazywanie swoich historii z zesłania, zostaną one wykorzystane do napisania książki.

Minutą ciszy uczczono zmarłych z tutejszego Koła, którzy odeszli w ciągu ostatniego roku.

Srebrne Medale Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej otrzymali (od lewej): Adam Zaniewski, Edmund Głuchowski, Ludwik Kluszczyński

Zespół Szkół Rolniczych odznaczony został przez Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa Złotym Medalem Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej. Członkowie Koła: Ludwik Kluszczyński, Adam Zaniewski i Edmund Głuchowski zostali wyróżnieni Srebrną Odznaką Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej. Wręczono także odznaczenia osobom szczególnie zaangażowanym w działalność Koła ZS w Brodnicy. Srebrną Odznakę za Zasługi dla Związku Sybiraków otrzymali: Marek Hildebrandt, Ludwik Kluszczyński, Antoni Stasiak i Adam Zaniewski. Medalem Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego „Unitas Durat Palatinatus Cuiaviano-Pomeraniensis” wyróżniono prezesa Koła w Brodnicy Jarosława Michałowskiego.

Podczas uroczystości można było obejrzeć prace uczniów nagrodzone w regionalnym konkursie plastycznym „Matka Sybiraczka”, zorganizowanym przez szkoły z Grudziądza, Torunia i Brodnicy, które przyjęły imię Zesłańców Sybiru. Pierwsze trzy miejsca oraz wyróżnienie w kategorii szkół ponadgimnazjalnych zdobyli właśnie uczniowie Zespołu Szkół Rolniczych w Brodnicy.

W części artystycznej młodzież ZSR zaprezentowała wiersze poświęcone zesłaniom Polaków na Sybir.

Józef Hildebrant

DUSZNIKI-ZDRÓJ – UROCZYŚTOŚĆ POŚWIĘCONA DNIU SYBIRAKA

Uroczystość Dnia Sybiraka, obchodzona 15 września 2013 r., zbiegła się z Polsko-Czeskimi Dniami Kultury Chrześcijańskiej i uświetniła je. Przybyli bp Jan Vokál z Czech (Hradec Králové) oraz przedstawiciele miasta partnerskiego Nové Město nad Metují. Prezes Zarządu Koła Związku Sybiraków w Dusznikach-Zdroju Janina Łaba powitała wszystkich zebranych, w tym bp. Jana Vokála, ks. Zbigniewa Wichrowicza, proboszcza kościoła parafialnego pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła, przedstawiciele miasta partnerskiego Nové Město nad Metují, władze miasta Duszniki-Zdrój z burmistrzem Andrzejem Rymarczykiem i mieszkańców.

Zebrani uczestniczyli we mszy świętej, oddali hołd i odmówili modlitwę za tych, którzy już odeszli.

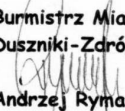
Spotkanie w Klubie Seniora obejmowało podsumowanie uroczystości, wspomnienia i omówienie pracy Koła.

Zarząd Koła ZS w Dusznikach-Zdroju

Sz. Pan
Chwiedź Tadeusz
Prezes Zarządu Głównego
Związku Sybiraków

W związku z nadaniem mojej osobie Złotej Odznaki Honorowej za Zasługi dla Związku Sybiraków pragnę złożyć serdeczne podziękowania oraz przekazać, że wspieranie Związku Sybiraków i jego działalności to dla mnie ogromnym zaszczyt. Jestem głęboko przekonany, że dzięki pielęgnowaniu naszej historii, mamy możliwość a zarazem obowiązek zachowania pamięci o ofiarach komunistycznego reżimu. Z największym szacunkiem pragnę złożyć Wszystkim Sybirakom życzenia aby pamięć Państwa czynów i życiowych doświadczeń była drogowskazem dla przyszłych pokoleń w budowaniu i pomyślności naszej ojczyzny. Dziękując Państwu za współpracę proszę o przyjęcie życzeń dobrego zdrowia oraz pomyślności w życiu osobistym.

Burmistrz Miasta
Duszniki-Zdrój

Andrzej Rymarczyk

Duszniki-Zdrój dnia 17.09.2013r.

MSZA ŚWIĘTA W INTENCJI OJCZYZNY WE WROCŁAWIU

14 września 2013 r. w Sanktuarium Golgoty Wschodu u oo. redemptorystów przy ul. Wittiga we Wrocławiu odprawiona została uroczysta msza święta w ceremoniale wojskowym w intencji ojczyzny. Jest to, trwająca od 1989 r., tradycja odprawiania corocznie w drugą sobotę września uroczystej mszy w intencji ojczyzny z udziałem wszystkich organizacji, którym walka o wolność ojczyzny jest bliska i które związane są z Sanktuarium Golgoty Wschodu.

Liturgii przewodniczył o. Janusz – prowincjał redemptorystów przybyły z Warszawy oraz oo. redemptoryści z Wrocławia, na czele z proboszczem i kustoszem Sanktuarium o. Damianem. W darze ołtarza złożono m.in. urnę z ziemią kazachstańską przywiezioną z cmentarza Polaków w Pawłodarze.

Msza w Sanktuarium
Golgoty Wschodu

Poczty sztandarowe organizacji kombatanckich i szkół uczestniczących w uroczystości

Po mszy na dziedzińcu klasztornym odbył się apel poległych, a kompania honorowa Wojska Polskiego oddała salwę honorową bohaterom walk o wolność Polski. Uczestnicy uroczystości mogli zwiedzić Izbę Pamięci, zapoznając się z udokumentowaną martyrologią Polaków.

Włodzimierz Kowalczyk

DZIEŃ SYBIRAKA WE WROCŁAWIU

16 września w Sali Koncertowej im. Jana Kaczmarka w Polskim Radiu we Wrocławiu odbyły się uroczyste obchody Dnia Sybiraka, zorganizowane przez Zarząd Oddziału Związku Sybiraków we Wrocławiu. Prezes Zarządu Oddziału Eugeniusz Kuszka wraz z Janiną Jakubowską, przedstawicielem dolnośląskiego kuratora oświaty, przywitali przybyłych gości.

Obecnością swoją uroczystość zaszczylicili m.in. wicewojewoda dolnośląski Ewa Mańkowska, dolnośląski kurator oświaty Beata Pawłowicz,

Na zdjęciu od lewej: ppłk Jan Kutny z Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych, dolnośląski kurator oświaty Beata Pawłowicz, wicewojewoda Ewa Mańkowska, poseł Andrzej Dąbrowski, Włodzimierz Chlebosz z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, pełnomocnik ds. kombatanatów Urzędu Marszałkowskiego Paweł Aszkiełowicz

przedstawiciel prezydenta Wrocławia Ireneusz Kaźmierski, przedstawiciel marszałka województwa dolnośląskiego Włodzimierz Chlebosz, przedstawiciele duchowieństwa, wojska, IPN, NSZZ „Solidarność”, organizacji kombatanckich, młodzież szkolna i harcerska, dyrektorzy szkół i nauczyciele oraz malejące z roku na rok grono Sybiraków.

Po odmówieniu modlitwy przez kapelana wrocławskich Sybiraków ks. prałata Franciszka Głoda głos kolejno zabierali: wicewojewoda Ewa Mańkowska, przedstawiciel marszałka Włodzimierz Chlebosz, honorowy prezes Zarządu Oddziału Zofia Helwing oraz nauczyciel historii z XVII LO im. Agnieszki Osieckiej Robert Pieńkowski.

Po wystąpieniach nastąpił akt dekoracji. Odznaczenia państwowe wręczyła wicewojewoda Ewa Mańkowska, a Odznaki Honorowe za Zasługi dla Związku Sybiraków wiceprezes Zarządu Głównego ZS Włodzimierz Kowalczyk.

W drugiej części uroczystości dolnośląski kurator oświaty Beata Pawłowicz podsumowała VI edycję konkursu „Losy Polaków na Wschodzie w latach 1939–1956”, zorganizowanego przez Kuratorium Oświaty wraz z Zarządem Oddziału Związku Sybiraków we Wrocławiu, po czym nastąpiło wręczenie nagród i dyplomów laureatom konkursu. Nagrody ufundowali: Kuratorium Oświaty, NSZZ „Solidarność”, IPN oraz Związek Sybiraków – Zarząd Główny i Zarząd Oddziału we Wrocławiu.

Na zakończenie uroczystości z pięknym programem artystycznym wystąpił Zespół Spółdzielczego Domu Kultury „Poloneziaki” z Bielawy.

Wicewojewoda Ewa Mańkowska wręczyła odznaczenia państwowe

17 września odprawiona została msza święta, tym razem ze względu na deszcz i zimno w kościele pw. św. Bonifacego. Mszy przewodniczył i homilię wygłosił ks. bp Andrzej Siemieniowski. Biskupowi w czasie mszy asystowali kapelan wrocławskich Sybiraków ks. prałat Franciszek Głód oraz proboszcz parafii i równocześnie kustosz pomnika Zesłańcom Sybiru ks. prałat Wojciech Tokarz. Po mszy pod pomnikiem odbył się apel poległych, oddano salwę honorową, złożono wieńce i wiązanki kwiatów.

Włodzimierz Kowalczyk

74. ROCZNICA ZBRODNICZEJ NAPAŚCI ARMII CZERWONEJ NA POLSKĘ W CZĘSTOCHOWIE

W dniu 17 września 2013 r., w kolejną już rocznicę napaści Armii Czerwonej na Polskę w Kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze została odprawiona msza święta za pomordowanych, zmarłych oraz tych, którzy szczęśliwie wrócili do ojczyzny. Mszy świętej przewodniczył ks. gen. Stanisław Rospondek, kapelan Sybiraków oraz opiekun żołnierzy i kombatantów.

W mszy uczestniczył kapelan Żołnierzy Niepodległości, paulin, o. Eustachy Rakoczy. Pomodlił się on za tych, którzy wierni Polsce oddali na Kresach Wschodnich swoje życie, i tych, którzy po latach na „niehumanitarnej ziemi” znaleźli się tutaj ze sztandarami na Jasnej Górze.

Piękną homilię wygłosił ks. gen. Stanisław Rospondek, mówiąc o ofiarach, krwi przelanej w obronie ojczyzny, o cierpieniu, którego siłą sprawczą stał się dzień 17 września 1939 r. – dzień zdradzieckiej napaści.

Po mszy świętej licznie zgromadzona młodzież ze sztandarami, organizacje wojskowe, kombatanci i mieszkańcy Częstochowy przeszli pod pomnik Golgoty Wschodu, gdzie uczczono pamięć ofiar. Odegrano hymn państwowy, po czym nastąpiły wystąpienia gości.

Prezydent Częstochowy Krzysztof Matyjaszczyk podkreślił, że nie wolno zapomnieć o tragedii, o ofiarach, które zabrała wojna, o sowieckiej deportacji i zbrodniach.

Głos zabrał również senator Grzegorz Lipowski, wiceprezes Zarządu Oddziału ZS w Częstochowie, członek Zarządu Głównego ZS, który przybliżył historię i losy Sybiraków wywiezionych w latach 40. XX w. Przypominał zebrany „rozmiary największej zbrodni świata, jaką była II wojna światowa, w której brało udział 61 państw, mobilizacją objęto 110 mln żołnierzy, zginęło 55 mln ludzi, w tym 15 mln wojskowych”.

Na koniec uroczystości o. Eustachy Rakoczy odmówił modlitwę, delegacje złożyły wiązanki pod pomnikiem Golgoty Wschodu, zgromadzeni wysłuchali Hymnu Sybiraków.

Helena Kurzak

Msza święta w Kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej

Uroczystość przy pomniku Golgoty Wschodu na Jasnej Górze

OBCHODY DNIA SYBIRAKA I WETERANA W ODDZIALE ZS W JAROSŁAWIU

W dniu 17 września 2013 r. w Jarosławiu odbyła się uroczystość z okazji Dnia Sybiraka w 85. rocznicę powstania Związku Sybiraków i 25. rocznicę reaktywowania oraz Dnia Weterana.

Uroczystość rozpoczęliśmy mszą świętą w kościele pw. Świętych Mikołaja i Stanisława. Prezes Zarządu Oddziału Związku Sybiraków w Jarosławiu Zofia Garczyńska powitała duszpasterzy, a szczególnie krajowego kapelana Związku Sybiraków ks. Zdzisława Banasia, którego poprosiła o celebrowanie mszy i wygłoszenie homilii.

Prezes Zarządu Oddziału powitała także przedstawicielkę wojewody podkarpackiego Małgorzatę Gułę, jarosławskie władze samorządowe wszystkich szczebli, parlamentarzystów, dowódcę jarosławskiego garnizonu wraz z kompanią reprezentacyjną Wojska Polskiego, stowarzyszenia, weteranów, młodzież, poczty sztandarowe, Zarządy Kół Związku Sybiraków z rodzinami, naszych sympatyków i społeczeństwo Jarosławia uczestniczące w uroczystości.

W wystąpieniu prezes Zofia Garczyńska nawiązała do rocznicy deportacji Polaków na Sybir w 1940 r. i 1941 r. Opisała m.in. moment, gdy do

Przemówienie prezes Zarządu Oddziału Zofii Garczyńskiej

domu wchodzili żołnierze Armii Czerwonej, przedstawiciel NKWD oraz Polak białoruskiego lub ukraińskiego pochodzenia, który współpracował, tj. donosił do NKWD i sporządzał listy osób. Na Syberii tysiące rodaków zginęło, zmarło z głodu, pracy ponad siły w stepach, w głębi syberyjskiej tajgi czy w tundrze – ziemi wiecznej zmarzliny. Apelowała, by 17 września 1939 r. był ostrzeżeniem dla potomnych – ojczyznę należy kochać i pielęgnować. Nawiązała też do 85. rocznicy powstania Związku Sybiraków w 1928 r. w Warszawie i do 25. rocznicy reaktywowania Związku w 1988 r.

Mszy przewodniczył i homilię wygłosił krajowy kapelan Związku Sybiraków ks. Zdzisław Banaś. Koncelebrantami byli ks. Marian Rajchel – kapelan Oddziału Związku Sybiraków w Jarosławiu, ks. Andrzej Surowiec – archiprezbiter Jarosławia, ks. Marian Bocho – proboszcz kolegiaty jarosławskiej oraz kapelan Wojska Polskiego w Jarosławiu.

Wnukowie Sybiraków i harcerze z Wietlina nieśli dary ofiarne do ołtarza. Dary zrobiły ogromne wrażenie. Na postumencie został przyniesiony biały brzozywy krzyż, taki jakie stawiano w syberyjskich tajgach na mogiłach zmarłych. Krzyż ten, z koroną cierniową wokół emblematu Związku Sybiraków, otoczony był małymi krzyżykami, symbolizującymi zmarłych najmniejszych – dzieci. To droga krzyżowa naszych najbliższych, którzy tam odeszli, i golgota nas żyjących Sybiraków.

Złożenie darów ołtarza

Po mszy przy krzyżu symbolizującym golgotę narodu orkiestra odegrała hymn państwowy i Hymn Sybiraków. Następnie został odczytany przez ppor. Grażynę Michael apel poległych i oddano salwę honorową. Zgromadzeni złożyli pod krzyżem wiązanki kwiatów.

Dalsza część uroczystości odbyła się w auli przy kościele. Wystąpił zastępca burmistrza Bogdan Wołoszyn, który mówił o deportacji i złożył wszystkim Sybirakom najlepsze życzenia, a na ręce prezes Zarządu Oddziału przekazał wiązankę kwiatów. Słowa do Sybiraków skierowali również zastępca starosty Józef Szkoła i poseł na Sejm RP Tomasz Kulesza, który podziękował Sybirakom, na czele z prezes, za to, że są w Jarosławiu od 24 lat najbardziej operatywną organizacją kombatancką.

Po wystąpieniach odbyła się dekoracja Srebrną Odznaką Honorową za Zasługi dla Związku Sybiraków.

Harcerze ze Szkoły Podstawowej im. Marii Konopnickiej w Wietlinie przedstawili spektakl o tematyce sybirackiej. Na zakończenie wystąpiła uczennica Prywatnego Gimnazjum Sióstr Niepokalanek w Jarosławiu, która wykonała pieśń „Polskie kwiaty”.

Prezes Zarządu Oddziału podziękowała za występ młodzieży, a wszystkim gościom i Sybirakom za uczestnictwo w uroczystości.

Zofia Garczyńska

Składanie kwiatów przy krzyżu symbolizującym golgotę narodu

DZIEŃ SYBIRAKA W LEGNICY

Obchody rozpoczęto uroczystą mszą świętą w katedrze legnickiej. Mszę celebrował i homilię wygłosił JE ks. bp Stefan Cichy. Po nabożeństwie delegacje złożyły kwiaty w miejscu pamięci. W uroczystości udział wzięło 27 sztandarów – ze szkół gimnazjalnych, średnich, Związku Sybiraków oraz organizacji kombatanckich i społecznych.

Drugą część uroczystości odbyła się w Schronisku Młodzieżowym Nauczycielstwa Polskiego w Legnicy. Udział wzięli: przedstawiciel Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych ppłk Damian Matysiak, wicewojewoda dolnośląski Ewa Mańkowska, wiceprezes Zarządu Głównego Związku Sybiraków Włodzimierz Kowalczyk, kapelan Sybiraków ks. prałat Władysław Józków, starosta legnicki Jarosław Humenny, prezydent Legnicy Tadeusz Krzakowski, senator Dorota Czudowska i posłanka Małgorzata Sekuła-Szmajdzińska, prezydenci, starostowie i wójtowie z terenu dawnego województwa legnickiego, przedstawiciele organizacji społecznych i kombatanckich oraz ponad 120 uczniów szkół średnich.

Referat okolicznościowy wygłosiła prezes Zarządu Oddziału ZS w Legnicy Maria Jurkiewicz. W swoim wystąpieniu powiedziała m.in.:

„Pierwszy zjazd Oddziału Związku Sybiraków w Legnicy odbył się 24 czerwca 1989 r. w Świetlicy Kolejowej w Legnicy, wręczono na nim pierwsze 24 legitymacje członka Związku Sybiraków. Na zjeździe wybrano Zarząd Oddziału i prezesa. Została nim Wanda Puchała. W tym czasie nasz Oddział zrzeszał 21 kół w terenie, a liczba członków wynosiła 2260. Obecnie Oddział liczy 1252 członków w 16 kołach byłego województwa legnickiego.

(...) W ciągu 25 lat przeżyliśmy wiele doniosłych chwil i wydarzeń. Na szczególne podkreślenie zasługują: I Ogólnoświatowa Pielgrzymka na Jasną Górę, kanonizacja Rafała Kalinowskiego, patrona Sybiraków, koronacja obrazu Matki Boskiej Sybirackiej w Grodźcu. W dniu 2 czerwca 1997 r. miało miejsce spotkanie Sybiraków z całej Polski z Ojcem Świętym Janem Pawłem II na lotnisku w Legnicy. Sybiracy wręczyli dar Ojcu Świętemu, który zwrócił się do Sybiraków tymi słowami: »Wy przeżyliście tam Gołgotę Wschodu« (...)

Dziś 17 września 2013 r. to dzień wspomnień, modlitw, chwil zadumy nad przeszłością i teraźniejszością, gdyż szeregi Sybiraków topnieją w coraz szybszym tempie.

Odchodzimy, zostawiając po sobie dramat historii. Zostawiamy skromne dowody przetrwania w dzieciach, wnukach, które oby podtrzymały pa-

mięć umęczonych lat swoich przodków. Zostawiamy historię pisaną w pamiętnikach, książkach, zachowanych dokumentach, przedmiotach, wreszcie sztandarach, tablicach pamiątkowych, obeliskach i pomnikach.

Wspomnienia, refleksje i rzeczywistość przetrwania powinny nas łączyć w jedną, zgodną sybiracką rodzinę! Pomyślmy o tym w Dniu Sybiraka – 17 września”.

Wręczono odznaczenia państwowe i związkowe. Złoty Krzyż Zasługi otrzymali Bolesław Mazur (prezes Koła w Złotoryi) i Emilia Kotek (wiceprezes Koła w Jaworze), Srebrny Krzyż Zasługi – Maria Majgier (skarbnik Koła w Legnicy), Janina Bała (przewodnicząca Komisji Socjalnej Koła w Legnicy) oraz Marian Miksza (Koło w Złotoryi), Brązowy Krzyż Zasługi – Regina Tęcza (skarbnik Koła w Jaworze). Wiceprezes Zarządu Głównego ZS Włodzimierz Kowalczyk wręczył Złotą Odznakę Honorową za Zasługi dla Związku Sybiraków założycielce Oddziału Związku Sybiraków na terenie byłego województwa legnickiego i pierwszemu prezesowi Wandzie Puchale oraz drugiemu prezesowi Zarządu Oddziału Tadeuszowi Gołackiemu. Odznaką Honorową Sybiraka zostali wyróżnieni: Izabela Bajszczak z Koła w Prochowicach, starosta głogowski Ryszard Rokaszewicz i ks. Zbigniew Walaszek.

W imieniu odznaczonych Wanda Puchała złożyła na ręce prezes Marii Jurkiewicz podziękowanie „za duże zaangażowanie w prace Związku od powstania do chwili obecnej”.

Osoby odznaczone wraz z wręczającymi odznaczenia oraz parlamentarzystami

Zaproszonym gościom i Sybirakom wręczono symboliczny chleb z biało-czerwoną chorągiewką i logo Sybiraków

W części artystycznej wystąpiła młodzież z Zespołu Szkół Elektryczno-Mechanicznych, Młodzieżowego Centrum Kultury oraz Zespołu Szkół Budowlanych w Legnicy.

Na zakończenie prezydent Legnicy Tadeusz Krzakowski złożył wyrazy uznania na ręce prezes Zarządu Oddziału w Legnicy Marii Jurkiewicz za wspaniale zorganizowaną uroczystość.

Wszystkich gości zaproszono na poczęstunek.

Wanda Puchała

Występ Młodzieżowego Centrum Kultury w Legnicy

OBCHODY DNIA SYBIRAKA W KOLE W ŚCINAWIE

Dzień Sybiraka obchodzono uroczystie na terenie Oddziału ZS w Legnicy. We wszystkich kołach odbyły się msze święte, zapalono znicze i złożono kwiaty w miejscach pamięci.

W Kole Związku Sybiraków w Ścinawie uroczystość rozpoczęła się mszą świętą w intencji zmarłych i żyjących Sybiraków. Nabożeństwu przewodniczył ks. prałat Bogdan Kaczorowski, który wygłosił homilię związaną z napaścią Rosjan na Polskę i deportacjami.

Obecne były poczty sztandarowe Koła ZS w Ścinawie oraz organizacji społecznych i szkół.

Po mszy uczestnicy uroczystości wraz z przedstawicielami miejscowych władz i organizacji społecznych udali się na cmentarz, by pomodlić się i złożyć kwiaty pod obeliskiem poświęconym zesłańcom Sybiru i Polakom zamordowanym na Kresach Wschodnich.

Następnie wszyscy udali się do Centrum Turystyki i Kultury, gdzie odbyła się część artystyczna. Przybyłych na uroczystość powitał prezes Koła ZS w Ścinawie Józef Budrewicz. Odśpiewano Hymn Sybiraków i minutą ciszy uczczono wszystkich, którzy nie wrócili do kraju, oraz zmarłych po powrocie do ojczyzny. Część artystyczną przygotowała młodzież ze Szkoły

Podstawowej nr 3 w Ścinawie.

Przemówienie okolicznościowe wygłosiła prezes Zarządu Oddziału w Legnicy Maria Jurkiewicz.

Na zakończenie burmistrz Ścinawy Andrzej Holdenmajer zaprosił Sybiraków na wspólny obiad, podczas którego wspominali oni ciężki okres zesłania w ich życiu.

Wanda Puchała

Uroczystość przy obelisku poświęconym zesłańcom Sybiru i Polakom zamordowanym na Kresach Wschodnich. Przybyłych wita prezes Koła w Ścinawie Józef Budrewicz

17 WRZEŚNIA W ŁOMŻY

W dniu 17 września 2013 r. w Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Łomży odbyła się uroczystość z okazji Dnia Sybiraka. Organizatorami byli prezydent miasta Łomży, Oddział Związku Sybiraków w Łomży, kustosz Sanktuarium Miłosierdzia Bożego, Szkoła Podstawowa nr 5 w Łomży.

Uroczystość zaszczycili: JE ks. bp Tadeusz Bronakowski, księży, poseł na Sejm RP Lech Antoni Kołakowski, wicewojewoda podlaski Wojciech Dzierzgowski w asyście przedstawicieli służb mundurowych, starosta łomżyński Lech Marek Szablowski, zastępca prezydenta Łomży Mirosława Kluczek, burmistrzowie, wójtowie, przedstawiciele Kuratorium Oświaty, dyrektorzy szkół, młodzież, prezesi organizacji pozarządowych, kombataneci, licznie przybyli Sybiracy i mieszkańcy Łomży. Poczty sztandarowe wystawiły łomżyńskie szkoły, Oddział ZS w Łomży, koła zrzeszone w Oddziale, organizacje pozarządowe oraz Urząd Miasta Łomży, łącznie było ich około 20.

Obchody Dnia Sybiraka rozpoczęła uroczysta msza święta, którą celebrował JE ks. bp Tadeusz Bronakowski. W homilii powiedział m.in.: „Wasza męka nie poszła na marne. Swoją postawą walczyliście o wolną Polskę, zaprzeczyliście potędze zła, dając przykład miłości do Polski i jej narodu”.

Wzruszający montaż słowno-muzyczny przygotowała młodzież ze Szkoły Podstawowej nr 5.

Uroczystość w Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Łomży. Na pierwszym planie poczet sztandarowy Oddziału ZS w Łomży

Wicewojewoda podlaski
Wojciech Dzierzgowski
wręcza prezes Danucie
Pieńkowskiej-Wolfart
Złotą Odznakę Honorową
za Zasługi dla Związku
Sybiraków

Po mszy świętej wicewojewoda podlaski Wojciech Dzierzgowski w asyście sekretarza Oddziału ZS Niny Żyłko wręczył prezes Zarządu Oddziału Danucie Pieńkowskiej-Wolfart Złotą Odznakę Honorową za Zasługi dla Związku Sybiraków. Srebrną Odznakę otrzymali prezesi kół, członkowie Zarządu Oddziału, osoby działające na rzecz Związku, ogółem 34 osoby. Odznaką Honorową Sybiraka zostało uhonorowanych pięć osób.

10 osobom, które w tym roku złożyły deklarację przystąpienia do Związku Sybiraków, wręczono legitymację członka wspierającego. Są to dzieci, wnuki, synowe Sybiraków zrzeszonych w Oddziale.

Z inicjatywy wiceprezesa Zarządu Oddziału Adama Frąckiewicza z okazji 25. rocznicy reaktywowania Związku Sybiraków zasadzono dąb pamięci.

Marian Mikołaj Jonkajtys, Sybirak, były nauczyciel, wielki patriota, przekazał książkę swego autorstwa z dedykacją dla kustosa Sanktuarium Miłosierdzia Bożego ks. Jerzego Abramowicza i na ręce prezes Danuty Pieńkowskiej-Wolfart do biblioteki Oddziału.

Przemówienia okolicznościowe wygłosili: poseł na Sejm RP Lech Antoni Kołakowski, wicewojewoda podlaski Wojciech Dzierzgowski, wójt gminy Nowe Piekuty Marek Kaczyński.

U stóp obrazu Matki Bożej Katyńskiej złożono wiązanki kwiatów i zapalono znicze. Na zakończenie zaproszeni goście i Sybiracy udali się na poczęstunek.

Uroczystość prowadziły prezes Zarządu Oddziału ZS w Łomży Danuta Pieńkowska-Wolfart i dyrektor Szkoły Podstawowej nr 5 Małgorzata Pietrusiewicz.

Nina Żyłko, fot. Stanisław Orłowski

Wykorzystano fragmenty artykułu Stanisława Orłowskiego

OBCHODY 17 WRZEŚNIA W OPOLU

W dniu 17 września na pl. Wolności przed pomnikiem Bojownikom o Polskość Śląska Opolskiego odbyła się uroczystość zorganizowana przez Oddział Związku Sybiraków w Opolu i Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich w Opolu. Zaszczycił ją prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski. W uroczystości uczestniczyli: wojewoda opolski Ryszard Wilczyński, wicewojewoda Antoni Jastrzębski, marszałek województwa opolskiego Józef Sebesta, prezydent Opola Ryszard Zembaczyński, bp Andrzej Czaja, a także dowódca 10. Opolskiej Brygady Logistycznej płk Adam Słodczyk, dowódca Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego płk Mirosław Karasek.

Przybyły poczty sztandarowe Kół Związku Sybiraków z Brzegu, Opola, Kluczborka i Nysy, poczty sztandarowe organizacji kombatanckich z Opola oraz ze szkół, łącznie 32.

Udział wzięli Sybiracy, Kresowiaci i kombatancki ze związków kombatanckich.

Uroczystość rozpoczęto powitaniem prezydenta Bronisława Komorowskiego i podniesieniem flagi państwowej przy hymnie polskim. Następnie głos zabrał prezes Zarządu Oddziału Związku Sybiraków w Opolu Walenty Oliwa.

W obchodach 17 września w Opolu udział wzięł prezydent RP Bronisław Komorowski

Przemawia prezes Zarządu Oddziału ZS w Opolu Walenty Oliwa

Liturgię słowa Bożego w intencji poległych i pomordowanych na Wschodzie w czasie II wojny światowej oraz zesłańców Sybiru odprawił ks. infułat Edmund Podzielny wraz z kapelanami wojskowymi.

Po liturgii słowa Bożego wieńce pod pomnikiem Bojownikom o Polskość Śląska Opolskiego złożyli: prezydent RP w asyście prezesów związków kombatanckich, wojewoda i wicewojewoda, marszałek województwa opolskiego, prezydent miasta Opola.

Następnie głos zabrała uczennica Publicznego Gimnazjum nr 6 w Opolu im. Powstańców Śląskich. Po jej wystąpieniu został odegrany Hymn Sybiraków. Uroczystość zakończyło odprowadzenie pocztów sztandarowych wojska i organizacji kombatanckich.

Walenty Oliwa

Złożenie kwiatów pod pomnikiem Bojownikom o Polskość Śląska Opolskiego przez prezydenta RP Bronisława Komorowskiego wraz z przedstawicielami organizacji kombatanckich (z prawej prezes Zarządu Oddziału ZS w Opolu Walenty Oliwa)

UROCZYSTOŚCI 17 WRZEŚNIA 2013 R. W WARSZAWIE

Jak co roku w dniu 17 września pod pomnikiem Poległym i Pomordowanym na Wschodzie odbyła się uroczystość upamiętniająca 74. rocznicę napaści Związku Radzieckiego na Polskę. Tego dnia obchodzimy również Dzień Sybiraka.

Na uroczystości przybyli: prezydent m.st. Warszawy Hanna Gronkiewicz-Waltz, szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego Stanisław Koziej, minister obrony narodowej Tomasz Siemoniak, minister sprawiedliwości Marek Biernacki, wicemarszałek Sejmu Cezary Grabarczyk, wicemarszałek Senatu Stanisław Karczewski, kierownik UdsKiOR Jan Stanisław Ciechanowski, prezes IPN Łukasz Kamiński, wojewoda mazowiecki Jacek Kozłowski, córka gen. Władysława Andersa Anna Maria Anders-Costa, a także Sybiracy, członkowie stowarzyszeń kombatanckich, okoliczni mieszkańcy. Uroczystości uświetniły również poczty sztandarowe – w tym sztandar Zarządu Głównego Związku Sybiraków. Jak zawsze udział wzięła młodzież, w tym ze szkół współpracujących ze Związkiem Sybiraków.

Głos zabrali m.in. minister Tomasz Siemoniak, prezydent Hanna Gronkiewicz-Waltz, przewodniczący Zarządu Fundacji Poległym i Pomordowanym na Wschodzie gen. Leon Komornicki, a także Stanisław Sikorski – sekretarz generalny Zarządu Głównego Związku Sybiraków, który przy-

Pomnik Poległym i Pomordowanym na Wschodzie

Wręczenie
Krzyża Zesłań-
ców Sybiru
Walerii Ba-
gińskiej przez
kierownika
UdsKiOR Jana
S. Ciechanow-
skiego i szefa
BBN Stanisława
Kozieja

Złożenie kwiatów przez prezydent Hannę Gronkiewicz-Waltz

pomniał tragiczne losy obywateli polskich zesłanych na Syberię i do Kazachstanu.

W czasie uroczystości kierownik UdsKiOR Jan Stanisław Ciechanowski i szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego Stanisław Koziej wręczyli Krzyż Zesłańców Sybiru pani Walerii Bagińskiej – członkini Oddziału Związku Sybiraków w Warszawie.

Duchowni Kościoła katolickiego, prawosławnego, ewangelickiego, gminy żydowskiej i muzułmańskiej odmówili modlitwę ekumeniczną. Odbył się apel pamięci, oddana została salwa honorowa, a następnie przedstawiciele władz państwowych, samorządowych, klubów parlamentarnych, stowarzyszeń kombatanckich i osób indywidualnych złożyli wiązanki pod pomnikiem.

Prezydent m.st. Warszawy oraz członkowie Oddziału ZS w Warszawie złożyli kwiaty także pod głazem – pomnikiem z tablicą upamiętniającą Matki Sybiraczki.

Uroczystości zakończyła msza święta odprawiona w Katedrze Polowej Wojska Polskiego.

Zarząd Główny ZS, fot. Artur Kordek i Kalina Jaskólska

Kwiaty od prezydent m.st. Warszawy i Oddziału Warszawskiego ZS pod tablicą upamiętniającą Matki Sybiraczki

OBCHODY 74. ROCZNICY ATAKU ZSRR NA POLSKĘ ORAZ DNIA SYBIRAKA W NOWOGARDZIE

*Moja bezbronna ojczyzna przyjmie cię najeźdźco
i da ci sążęń ziemi pod wierzbą – i spokój
by ci co po nas przyjdą uczyli się znowu
najtrudniejszego kunsztu – odpuszczania win.
Zbigniew Herbert, „17 IX”*

We wtorek, 17 września o godz. 12 pod pomnikiem Sybiraków na cmentarzu w Nowogardzie odbyły się uroczystości upamiętniające 74. rocznicę inwazji sowieckiej na Polskę. 17 września obchodzony jest także Dzień Sybiraka.

Uroczystość prowadziła Franciszka Kobylińska, prezes Koła Związku Sybiraków w Nowogardzie. Spotkanie rozpoczęło się odśpiewaniem Hymnu Sybiraków i symbolicznym złożeniem wieńców pod pomnikiem. Franciszka Kobylińska krótko przypomniała historię Związku Sybiraków: „Pierwszy zjazd Sybiraków odbył się w dniach 29–30 czerwca 1928 r. (...) W zjeździe uczestniczył prezydent Rzeczypospolitej prof. Ignacy Mościcki i marszałek Polski Józef Piłsudski. (...) Związek działał do 1939 r., został reaktywowany w 1988 r.” Po czym przytoczyła słowa Józefa Piłsudskiego: „Związek Sybiraków jest pomostem między starym a nowym pokoleniem. Przekazywanie prawdy historycznej i doświadczeń zesłania jest podstawowym zadaniem Związku”.

Uroczystości pod pomnikiem Sybiraków na cmentarzu w Nowogardzie

Wiceburmistrz Nowogardu Damian Simiński powiedział: „Dziś, w 74. rocznicę agresji Armii Czerwonej na Polskę, spotykamy się tutaj, aby uczcić pamięć naszych przodków – poległych, pomordowanych, represjonowanych Polaków. Spotykamy się, by oddać hołd tym, którzy przez ludzkie bestialstwo stracili wszystko – ojców, matki, braci, siostry, a nawet dzieci. Mimo to ludzie ci nigdy nie poddali się sowieckiemu i niemieckiemu najeźdźcy. Walczyli do końca o odzyskanie niepodległości. Oni sami i ich potomkowie są również dziś obecni tutaj, stoją wśród nas. Za wasze oddanie, bohaterstwo, przywiązanie do ojczyzny serdecznie Bóg zapłać”.

Piotr Słomski, redaktor „Dziennika Nowogardzkiego”, doktorant historii na Uniwersytecie Szczecińskim, wygłosił przemówienie w formie krótkiej lekcji historii. Oto fragmenty: „Rocznica, którą dziś obchodzimy, jest nazywana przez historyków IV rozbiorem Polski. Na mocy tajnego protokołu między Związkiem Radzieckim a Niemcami, zawartego w pakcie Ribbentrop–Mołotow z 23 sierpnia 1939 r., ZSRR zobowiązał się do zbrojnego wystąpienia przeciw Polsce, w razie gdyby ta znalazła się w stanie wojny z Niemcami. Tak to Niemcy i Rosjanie eufemistycznie określili, jeszcze w sierpniu, bezprawny atak na Polskę hitlerowskich Niemiec 1 września 1939 r. (...) Oficjalny pretekst ataku na Polskę Sowieci przekazali 17 września o godz. 3.00 nad ranem ambasadorowi polskiemu w Moskwie Wacławowi Grzybowskiemu. Sowieci kłamliwie stwierdzali w sporządzonej przez siebie nocie, że państwo polskie rozpadło się, że przedstawiciele rządu polskiego uciekli. (...) Tak wyglądały początki agresji ZSRR na Polskę. Agresji, która podobnie jak okupacja niemiecka – przyniosła ogromne straty narodowi polskiemu: wspomnijmy tu choćby deportacje setek tysięcy Polaków na Sybir czy wymordowanie wiosną 1940 r. w Katyniu, Miednoje, Ostaszkowie i innych miejscach kaźni kilkudziesięciu tysięcy obywateli polskich, w tym ponad 10 tys. oficerów. (...) O tej

Do zgromadzonych przemawia prezes Koła Związku Sybiraków w Nowogardzie Franciszka Kobylńska

polskiej krwi, tak obficie przelanej, nigdy nie wolno nam zapomnieć. Ta krew powinna użyźnić grunt, na którym dojrzewał będzie patriotyzm następnych pokoleń. Także wasz, z obecnych tutaj, najmłodszych”.

Uczestnicy uroczystości odmówili modlitwę w intencji tych, którzy zginęli na Syberii, Sybiraków, wszystkich poległych podczas II wojny światowej i w intencji wolnej, niepodległej ojczyzny. Modlitwę poprowadził ks. Kazimierz Łukjaniuk, proboszcz parafii pw. św. Rafała Kalinowskiego w Nowogardzie.

Po modlitwie czworo uczniów Szkoły Podstawowej nr 1 recytowało „Balladę Zesłańców”.

Na koniec spotkania odbył się uroczysty przemarsz, ze szkolnymi pocztami sztandarowymi, pod Krzyż Poległym na Wschodzie. Tam został odmówiony, wraz z ks. Andrzejem Gańskim z parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Nowogardzie, Anioł Pański.

Bardzo ważna jest pamięć o takich wydarzeniach jak 17 września. Nie tylko ze względu na pokolenia, które przeżyły tę tragedię, ale głównie ze względu na młodych ludzi. Dzięki takim uroczystościom jak ta mają oni szansę dowiedzieć się, jak było naprawdę i jak wyglądało to z perspektywy ludzi, którzy brali w tym udział. Nie są to suche fakty, przedstawiane na lekcjach historii, ale prawdziwe, ludzkie wspomnienia.

Paulina Turek

Uczestnicy przemarszu pod Krzyżem Poległym na Wschodzie

DZIEŃ SYBIRAKA W ODDZIALE W OLSZTYNIE

Dzień 17 września 1939 r. – dzień napaści Rosji Radzieckiej na Polskę nasuwa wiele wątków do refleksji, nam, potomkom historii II wojny światowej, uświadamia wagę tych tragicznych wydarzeń i ich znaczenie dla rzeszy Sybiraków. Dobrze się stało, że po 23 latach Sejm RP usankcjonował mocą ustawy dzień 17 września jako Dzień Sybiraka i tym samym nadał mu szczególną i podniosłą rangę.

Właśnie taki charakter miały tegoroczne obchody Dnia Sybiraka w Olsztynie, zorganizowane wspólnie przez Zarząd Oddziału, proboszcza kościoła pw. św. Józefa i dyrekcję Gimnazjum nr 12 im. Sybiraków, które w tym dniu obchodzi swoje święto związane z nadaniem imienia i otrzymaniem sztandaru.

Przybyły na uroczystość sekretarz generalny Zarządu Głównego Związku Sybiraków Stanisław Sikorski najbardziej zasłużonym w tworzeniu struktur Związku Sybiraków i krzewieniu idei sybirackich na Warmii i Mazurach wręczył w asyście prezesa Zarządu Oddziału Zygmunta Skotnickiego Odznaki Honorowe za Zasługi dla Związku Sybiraków. Złote Odznaki otrzymali:

– ks. abp senior dr Edmund Piszcz, od 24 lat związany z Oddziałem,

Dekoracja abp. seniora Edmunda Piszcz Złotą Odznaką Honorową za Zasługi dla Związku Sybiraków

- Henryk Krzyszczak, założyciel Oddziału w Olsztynie 24 lata temu,
- Wilhelm Karolewicz, założyciel Koła w Kętrzynie i długoletni prezes jego Zarządu, który przyczynił się do powstania sztandaru i tablicy pamiątkowej,
- ks. Bronisław Siekierski, od 24 lat kapelan Oddziału.

Srebrne Odznaki odebrali:

- Andrzej Starkiewicz, inicjator i fundator budowy pomnika Pamięci Ześląnców Syberyjskich w Olsztynie,
- Andrzej Tymecki, dyrektor Gimnazjum nr 12, inicjator nadania szkole imienia Sybiraków i sztandaru oraz urządzenia Izby Pamięci,
- prezesi Zarządów Kół, którzy byli założycielami Kół i twórcami przynajmniej jednego znaku pamięci: Wacław Awizeń z Koła nr 1 w Olsztynie, Tadeusz Cyronek i Józef Dulko z Olsztynka, Stanisław Gajdamowicz z Lidzbarka Warmińskiego, Michał Jasudowicz z Giżycka, Henryk Koczan z Dobrego Miasta, Zygmunt Legowicz ze Szczytna, Jadwiga Osiak z Barczewa, Piotr Stanilewicz z Morąga, Stanisław Wasilewski z Górowa Iławckiego oraz Leokadia Chruszcz z Lidzbarka Warmińskiego, w imieniu której Odznakę Honorową odebrał wnuk Mariusz Blum.

Ponadto prezes Zarządu Głównego Związku Sybiraków przyznał:

- Złote Odznaki Honorowe: Annie Wójcik, założycielce Koła w Ostródzie i od początku prezes Zarządu, organizatorce ufundowania sztandaru

Odznaczenie założyciela Oddziału ZS w Olsztynie Henryka Krzyszczaka

i wmurowania dwóch tablic, w tym jednej fundacyjnej w bazylice licheńskiej, oraz Jerzemu Szafrance, wiceprezesowi Zarządu Oddziału, byłemu jego prezesowi i prezesowi Zarządu Koła nr 2, założycielowi Klubów Wnuka Sybiraka w trzech olsztyńskich szkołach,

– Srebrne Odznaki Honorowe: Halinie Krajewskiej, założycielce Koła w Iławie i długoletniej prezes Zarządu, inicjatorce wmurowania tablicy pamiątkowej i nadania ulicy imienia Sybiraków; Józefowi Obrockiemu, współzałożycielowi Koła w Nidzicy i długoletniemu prezesowi Zarządu, organizatorowi wmurowania tablicy pamiątkowej; Helenie Trzeciakiewicz, założycielce Koła w Mrągowie, od początku prezes Zarządu, organizatorce ufundowania sztandaru i wmurowania tablicy pamiątkowej; Stanisławowi Skrobotowi i Krystynie Ćwir, prezesowi i wiceprezes Zarządu Koła w Węgorzewie, założycielom Koła oraz inicjatorom i organizatorom ufundowania sztandaru, pomnika obeliskowego z krzyżem, tablicy pamięci i nadania ulicy imienia Zesłańców Sybiru.

Sekretarz generalny Zarządu Głównego, wspólnie z najwyższymi władzami samorządowymi województwa warmińsko-mazurskiego i miasta Olsztyna, policji i wojska, prezesami związków kombatanckich i zawodowych, gronem pedagogicznym i uczniami III Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika, Gimnazjum nr 6 im. Ziemi Warmińskiej i Gimnazjum

Kwiaty pod pomnikiem Pamięci Zesłańców Syberyjskich składają (od lewej): ks. Bronisław Siekierski, sekretarz generalny ZG ZS Stanisław Sikorski, poseł RP Iwona Arent, wicemarszałek Anna Wasilewska, ks. abp Edmund Piszcz, ks. ppłk Eugeniusz Łabisz, kapelan garnizonu. Dalej delegacje: Urzędu Miasta, wojska, policji, związków kombatanckich i Sybiraków, szkół i firm

nr 12 im. Sybiraków uczestniczyli w mszy świętej w intencji Sybiraków pod przewodnictwem abp. seniora Edmunda Piszczka. Następnie złożyli kwiaty pod pomnikiem Pamięci Zesłańców Syberyjskich w hołdzie męczeńskim ofiarom Sybiru.

Trzecia część uroczystości odbyła się w hali sportowej Gimnazjum nr 12 im. Sybiraków. Najpierw wojewoda warmińsko-mazurski Marian Podziewski i wicemarszałek Anna Wasilewska wręczyli nagrody laureatom ogólnowojewódzkiego konkursu „Sybiracy – oni znów do Niepodległej szli”, organizowanego przez Jerzego Szafranę, wiceprezesa Zarządu Oddziału i Józefa Kownackiego, opiekuna Klubu Wnuka Sybiraka w Gimnazjum nr 12. Następnie wszyscy obejrzeli spektakl słowno-muzyczny o wywózkach i życiu Polaków na zesłaniu w wykonaniu uczniów gimnazjum.

Sekretarz generalny Zarządu Głównego ZS Stanisław Sikorski podziękował uczniom za pełne ekspresji i wierne odtwarzanie tragicznych wydarzeń związanych z Golgotą Wschodu Polaków. Dostojnym gościom dziękował za uczestnictwo w tak ważnej dla zesłańców syberyjskich uroczystości. Dostojnikom Kościoła przekazał słowa podziękowania za modlitwę i duchowe wsparcie Sybiraków. Wyrazy uznania skierował pod adresem dyrekcji Gimnazjum im. Sybiraków, III LO i Gimnazjum nr 6 za efektywną współpracę w kształtowaniu idei sybirackich.

Zygmunt Skotnicki

Wojewoda warmińsko-mazurski Marian Podziewski i wicemarszałek Anna Wasilewska wręczają nagrody zwycięzcom konkursu „Sybiracy – oni znów do Niepodległej szli”

DZIEŃ SYBIRAKA PRZY POMNIKU SYBIRAKOM – SYBIRACY W KATOWICACH

Danuta Sedlak, prezes Zarządu Oddziału Związku Sybiraków w Katowicach, przy współudziale Wojewódzkiej Rady Związku Sybiraków zorganizowała uroczystość związaną z Dniem Sybiraka.

Uroczystość odbyła się w dniu 18 września 2013 r. o godz. 12.00 przy pomniku Sybirakom – Sybiracy na cmentarzu przy ul. Francuskiej. Licznie przybyli na nią Sybiracy ze sztandarami, władze wojewódzkie, miejskie, służby mundurowe, organizacje kombatanckie i przedstawiciele instytucji o zasięgu wojewódzkim oraz młodzież szkolna z trzech szkół średnich.

Otwarcia uroczystości dokonał płk Stanisław Kiewro – przewodniczący Wojewódzkiej Rady Związku Sybiraków. Danuta Sedlak w imieniu wszystkich Sybiraków powitała przybyłych gości, m.in. wicewojewodę śląskiego Piotra Spyrę, szefa Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego płk. Krzysztofa Radwana, przedstawiciela komendanta wojewódzkiego policji – komendanta Szkoły Policji w Katowicach insp. Jarosława Kaletę, pełnomocnika terenowego rzecznika praw obywatelskich dr Aleksandrę Wentowską, dyrektora oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach dr. Andrzeja Drogonia, wiceprezydenta

Przybyłych gości powitała prezes Oddziału ZS w Katowicach Danuta Sedlak, a uroczystość poprowadził płk Stanisław Kiewro

miasta Katowice dr. Marcina Krupe, księży kapelanów: ks. prałata Andrzeja Suchonia, ks. kpt. dr. Grzegorza Golca i kapelana Sybiraków ks. Ireneusza Taturę, pełnomocników wojewody śląskiego i marszałka województwa śląskiego, dyrektorów i przedstawicieli szkół: VIII Liceum Ogólnokształcącego im. Marii Skłodowskiej-Curie z dyrektor Anną Dziedzic, Zespołu Szkół Ekonomicznych im. Wojciecha Korfanteo i XV Liceum Ogólnokształcącego im. rtm. Witolda Pileckiego.

Wysłuchano Hymnu Sybiraków, którego treść wielu wycisnęła łzy z oczu. Kapelan Sybiraków ks. Ireneusz Tatura w asyście ks. Andrzeja Suchonia i ks. kpt. Grzegorza Golca odmówili modlitwę za tych, którzy zostali po wsze czasy na „niełudzkiej ziemi”, i za tych, którzy powrócili do Polski.

Po modlitwie prezes Danuta Sedlak wygłosiła przemówienie o treści historycznej, wprowadzając tym w atmosferę uroczystości.

Część oficjalną rozpoczął wicewojewoda śląski Piotr Spyra, który wygłosił bardzo interesującą krótką prelekcję, nawiązując w szczególności do kultury Kresów, inteligencji tam zamieszkałej oraz jej działalności w przeszłości – udziału w powstaniach narodowych, wkładu w odzyskanie nie-

Dekoracja Odznaką Honorową Sybiraka sztandaru VIII Liceum Ogólnokształcącego im. Marii Skłodowskiej-Curie w Katowicach

podległości przez Polskę, a następnie jej działania po uzyskaniu niepodległości, co było solą w oku władzy radzieckiej, która po wkroczeniu w dniu 17 września 1939 r. rozpoczęła wywózki już 10 lutego 1940 r.

Następnie wicewojewoda śląski wręczył zasłużonym Sybirakom odznaczenia nadane postanowieniem Prezydenta RP. Srebrne Krzyże Zasługi otrzymali: Maria Grycner z Koła Miejskiego Katowice nr 1 i Stefan Kniaziuk z Koła Miejskiego w Tychach.

Krzyże Zesłańców Sybiru otrzymali: Mieczysław Kamiński, Władysław Kamiński, Romualda Karpińska, Bolesław Rybak i Teresa Szymmacher.

Prezes Zarządu Oddziału w Katowicach Danuta Sedlak w asyście wiceprezydenta Katowic Marcina Krupy i dyrektor VIII Liceum Ogólnokształcącego im. Marii Skłodowskiej-Curie Anny Dziedzic dokonała dekoracji sztandaru szkoły Odznaką Honorową Sybiraka, a dyrektor Anna Dziedzic została odznaczona Złotą Odznaką Honorową za Zasługi dla Związku Sybiraków, co zostało przyjęte gromkimi oklaskami młodzieży.

Łącznie na wniosek Konwentu Odznaki sześć osób zostało wyróżnionych Złotą Odznaką za Zasługi dla Związku Sybiraków, a 14 – Srebrną Odznaką. Odznaczenia wręczyła jako członek Prezydium Zarządu Głównego Związku Sybiraków Danuta Sedlak.

Ponadto prezes Zarządu Głównego ZS nadał Odznaki Honorowe Sybiraka Marii Kałuży i Walentynie Muczyń, a wręczyła je z upoważnienia prezesa Zarządu Głównego prezes Zarządu Oddziału Danuta Sedlak.

Uroczystość została uświetniona występem artystycznym w wykonaniu uczniów VIII LO im. Marii Skłodowskiej-Curie pod kierownictwem dr. Damiana Norasa, który nawiązywał do słów Hymnu Sybiraków. Występ nagrodzono oklaskami, dyrektor Annie Dziedzic i Damianowi Norasowi złożono serdeczne podziękowania.

Dziękując zespołowi artystycznemu, prowadzący uroczystości nawiązał do treści programu o tematyce sybirackiej, w którym Sybir był elementem historii, zaś dla Sybiraków wspomnieniem niedoli lat dzieciństwa.

Przed pomnikiem Sybirakom – Sybiracy, przy którym wartę honorową pełnili uczniowie XV LO im. rtm. Witolda Pileckiego z klasy o profilu wojskowym (kierowanej przez płk. mgr. inż. Zbigniewa Sieradzego), liczne delegacje złożyły wieńce i kwiaty, zapalono znicze.

Uroczystość prowadził płk Stanisław Kiewro.

Stanisław Kiewro

DZIEŃ SYBIRAKA W RZESZOWIE

W dniu 19 września 2013 r. w sali kolumnowej Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego odbyły się uroczyste obchody Dnia Sybiraka poprzedzone mszą świętą w kościele oo. Bernardynów. Wśród zaproszonych gości byli ks. infułata Stanisław Mac oraz sekretarz generalny Zarządu Głównego Związku Sybiraków Stanisław Sikorski, a także przedstawiciele wojewody, prezydenta Rzeszowa oraz podkarpackiego kuratora oświaty. Spotkanie było okazją do wręczenia Złotych i Srebrnych Odznak Honorowych za Zasługi dla Związku Sybiraków osobom, które w znaczącym stopniu, w zależności od sprawowanych urzędów czy działalności związkowej przyczyniły się – oraz w dalszym ciągu to czynią – do sprawnej działalności naszych struktur organizacyjnych, udzielają pomocy w zachowaniu pamięci o zesłańcach oraz wspomagają rzeczowo i duchowo naszą organizację.

Odznaczenie ks. infułata Stanisława Maca

Złota Odznakę za Zasługi dla Związku Sybiraków otrzymali:

– prezydent Rzeszowa Tadeusz Ferenc, który podjął decyzję o przyjęciu zadania „Budowa pomnika Sybiraków” jako zadania użyteczności publicznej,

– ks. infułat Stanisław Mac za wieloletnią posługę kapłańską, który tak jak w pierwszych latach działalności Związku udzielał pomocy w budowaniu jego struktur w Rzeszowie, tak obecnie wspiera nas swoją duchową osobowością,

– Małgorzata Guła, inspektor wojewódzki Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego, która zajmując się miejscami pamięci narodowej, wniosła znaczny wkład w nasze starania dotyczące realizacji postulatu społeczności naszego Oddziału, tj. wybudowania pomnika Sybiraków w Rzeszowie.

Danuta Zbyszyńska

Uroczystość w Sali Kolumnowej Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego. Przemawia prezes Zarządu Oddziału ZS Danuta Zbyszyńska

DZIEŃ SYBIRAKA W MICHAŁOWIE

Uroczystość Dnia Sybiraka odbyła się 17 września w Zespole Szkół w Michałowie (woj. podlaskie).

Przed jej rozpoczęciem młodzież i nauczyciele Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Michałowie złożyli wieniec i zapalili znicze pod krzyżem w parku.

Główne obchody odbyły się w sali gimnastycznej w Zespole Szkół w Michałowie. Wzięła w nich udział cała młodzież wraz z gronem pedagogicznym. Sala była przystrojona proporczykami, a na środku stały wieniec z białą-czerwoną szarfą i znicze.

Uroczystość rozpoczęto Hymnem Sybiraków. Dyrektor szkoły Dorota Burak powitała licznie przybyłą na to spotkanie młodzież, jak również Sybiraków i nauczycieli.

Prezes Koła Sybiraków w Michałowie Adolf Krućko, przemawiając, nawiązał do paktu Ribbentrop–Mołotow, wybuchu II wojny światowej, napaści Armii Czerwonej na Polskę 17 września 1939 r. Bolszewicy chcieli „wyzwolić” ludność białoruską i ukraińską spod panowania ciemnicy – burżuazji polskiej. Po zajęciu wschodnich terenów Polski rozpoczęły się wywózki ludności polskiej na Syberię, wywieziono 1 350 tys. osób.

Podróż trwała dwa–trzy tygodnie w bydłych wagonach. Podczas zimowych transportów dzieci i ludzie starsi, którzy nie wytrzymywali warunków, umierali, a ciała wyrzucane były na nasypy kolejowe. Droga na Sybir usłana jest kośćmi Polaków. Po dotarciu na miejsce przeznaczenia przyjeżdżali ludzie z kolchozów i sowchozów i wybierali nas jak na targu. Brali chętnie młodzież i młodych ludzi zdolnych do pracy, niechętnie kobiety z małymi dziećmi i starców. Warunki na zesłaniu były fatalne – ziemianki i prymitywne baraki. Propaganda sowiecka głosiła, że to ludzie, którzy ciemnieżyli chłopów i robotników. Potem jednak stosunek ten zmienił się, ludność tam mieszkająca zaczęła życzliwiej odnosić się do nas, bo oni też byli zesłańcami. To były ciężkie dni.

Po wystąpieniu prezesa Koła uczennica klasy licealnej wygłosiła referat na temat działalności NKWD w Polsce, napisany pod nadzorem nauczycielki historii mgr Ireny Kuleszy.

Po referacie pytano o napaści ZSRR na Polskę, również tę z 1920 r., zakończoną klęską Armii Czerwonej pod Warszawą.

Adolf Krućko

DZIEŃ SYBIRAKA W JASIENIU

Dzień Sybiraka w Jasieniu był w tym roku wyjątkowym dniem manifestacji uczuć patriotycznych i hołdu dla zesłańców Sybiru. Uroczystość 27 września na miejscowym cmentarzu, przy pomniku Pamięci połączyła zebranych wspomnieniami i podniosłością. W tym roku mija bowiem 74. rocznica agresji Związku Radzieckiego na Polskę, 85. rocznica powstania Związku Sybiraków i 25. rocznica jego reaktywowania po latach II wojny światowej i czasach PRL. Przypomniane wydarzenia tkwiły i tkwią boleśnie w pamięci nielicznie już przybyłych – Sybiraków, ich rodzin, wygnańców kresowych, którzy stanowią niemal całą społeczność Jasienia.

W uroczystości udział wzięli młodzież szkolna, dyrektorzy i nauczyciele szkół, władze samorządowe, związkowe z prezesem Zarządu Oddziału w Zielonej Górze Edwardem Daszkiewiczem i sekretarz Danutą Cygan oraz liczne grono mieszkańców. Pięć pocztów sztandarowych, delegacje z wiązkami kwiatów, stosowna muzyka i ciepła, słoneczna pogoda wytworzyły uroczysty, podniosły nastrój.

Całość wystąpień okolicznościowych spinały kłamrą hymn państwowy i Hymn Sybiraków. Pochyliły się sztandary, młodzież zapaliła znicze, złożono wiązanki kwiatów, chwilą ciszy uczczono pamięć ofiar Sybiru. Uroczystość była adresowana głównie do młodego pokolenia, które nie powinno zapomnieć dziejów swoich przodków. To taki testament historyczny dla młodych Polaków, zgodnie ze słowami poetki noblistki – Wisławy Szymborskiej: „Umarłych wieczność dotąd trwa, dokąd pamięcią im się płaci” oraz Cypriana Kamila Norwida: „Żeby ruszyć droga przyszła, trzeba wiedzieć, skąd się przyszło”.

Drugą część obchodów miała miejsce w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury, by w innej już atmosferze podzielić się wrażeniami i spotkać z młodzieżą i dziećmi, które przygotowały program artystyczny.

Prezes Zarządu Oddziału Edward Daszkiewicz wręczył medale i odznaczenia. Medal Pro Patria odebrała prezes Koła w Jasieniu Genowefa Karmelita. Złotą Odznakę za Zasługi dla Związku Sybiraków otrzymali: Elwira Czerwińska, Ireneusz Czerwiński i Genowefa Karmelita, a Srebrną Odznakę – Edward Brzózka. Prezes Koła wręczyła dwóm osobom legitymacje członka wspierającego: Alinie Maryniak i Irenie Trzcińskiej.

Genowefa Karmelita podziękowała za dotychczasową współpracę władzom samorządowym Jasienia, dyrektorom szkół, nauczycielom, dyrektorowi i pracownikom Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury, młodym arty-

stom oraz paniom, które upiekły smakowite ciasta. Następnie zaprosiła na uroczysty poczęstunek do miejscowej kawiarni.

Całą uroczystość dokumentowali Kamil Chmielarz z Telewizji Lubuskiej oraz Edwarda Żylińska i Krzysztof Bagiński z „Magazynu Lubuskiego”.

Genowefa Karmelita

JEŚLI MY ZAPOMNIMY O NICH...

Wrzesień to miesiąc szczególny dla naszej narodowej pamięci. 1 września na Polskę napadli Niemcy, a 17 – Sowieci. Z powodu tych rocznic we wrześniu obchodzony jest Dzień Sybiraka. W tym roku w Bardzie był on szczególnie uroczysty.

29 września w uroczystej mszy świętej uczestniczyli Sybiracy zrzeszeni w kołach sybirackich nie tylko naszej gminy, ale także sąsiednich. Wzruszającą oprawę muzyczną mszy przygotował zespół Wiolinek pod kierunkiem Anny Bartkiewicz-Czai.

Po nabożeństwie w krótkim spektaklu słowno-muzycznym zaprezentowali się uczniowie Publicznego Gimnazjum z Przyłęku pod kierunkiem Dariusza Szewczyka oraz również zespół Wiolinek.

Pod tablicą upamiętniającą zsyłkę na Sybir przedstawiciele delegacji złożyli kwiaty. Nie zabrakło kół sybirackich z prezesem bardzkiego Koła Kazimierzem Bobulą, delegacji gminy Bardo z burmistrzem miasta i gminy Krzysztofem Żegańskim oraz prezes Banku Spółdzielczego Józefy Warechowicz.

Złotymi Odznakami za Zasługi dla Związku Sybiraków odznaczeni zostali: burmistrz miasta i gminy Bardo Krzysztof Żegański, Dariusz Szewczyk oraz prezes Banku Spółdzielczego Józefa Warechowicz.

Srebrne Odznaki otrzymały Publiczne Gimnazjum w Przyłęku, Nadleśnictwo Bardo Śląskie oraz zespół Wiolinek. Dyplomy uznania otrzymali Maria Duma i Dariusz Prostko. Elżbieta Lipińska otrzymała medal dla córki Sybiraka.

„Jeśli my zapomnimy o nich, niech Bóg zapomni o nas” – słowami naszego wieszca zakończył uroczystość Kazimierz Bobula, dziękując wszystkim za pamięć i za to, że nawet najmłodsze pokolenie pamięta o naszej historii.

UMiG, www.bardo.pl

DZIEŃ PATRONA W ZESPOLE SZKÓŁ CKR IM. ZESŁAŃCÓW SYBIRU W BOBOWICKU

Dnia 24 września 2013 r. obchodziliśmy w Zespole Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego Dzień Patrona. Jak co roku obchody tego święta zostały przesunięte o kilka dni, gdyż 17 września 2013 r. uczniowie naszej szkoły wraz z poczem sztandarowym uczestniczyli w wojewódzkich obchodach Dnia Sybiraka w Gorzowie Wielkopolskim.

Uroczystość rozpoczęła się mszą świętą w kościele parafialnym w Bobowicku, w której udział wzięli zaproszeni goście, nauczyciele i uczniowie. Po mszy świętej wszyscy udali się do internatu szkoły, gdzie odbyła się dalsza część uroczystości.

Po wprowadzeniu sztandarów i odśpiewaniu hymnów: Mazurka Dąbrowskiego i Hymnu Sybiraków, dyrektor Roman Nowak bardzo serdecznie powitał przybyłych gości: prezes Zarządu Oddziału Związku Sybiraków w Gorzowie Wielkopolskim Jadwigę Ostrowską, honorowego prezesa Koła ZS w Międzyrzeczu Jana Antonowicza, obecnego prezesa Koła Henryka Korbę, członków Koła: Ryszarda Szydłowskiego, Helenę Bury i Marię Kulas, przewodniczącego Szkolnej Rady Rodziców Roberta Czernianina.

Następnie wysłuchaliśmy przemówień zaproszonych gości. Prezes Zarządu Oddziału ZS w Gorzowie Wielkopolskim Jadwiga Ostrowska po-

Uroczystość Dnia Patrona w Zespole Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Bobowicku

Wręczenie stypendiów uczniom ZS CKR w Bobowicku

Zasłużeni Sybiracy Koła w Międzyrzeczu odebrali z rąk honorowego prezesa Koła Jana Antonowicza Odznakę Honorową Sybiraka

dziękowała za pamięć o Sybirakach i przekazywanie jej młodym pokoleniom, co w dużej mierze jest zasługą naszej szkoły.

W trakcie uroczystości odbyło się ślubowanie uczniów klas pierwszych, którzy od tej pory stali się pełnoprawnymi członkami społeczności szkoły. Honorowy prezes Koła Związku Sybiraków w Międzyrzeczu Jan Antonowicz odznaczył wybranych członków Koła ZS w Międzyrzeczu Odznaką Honorową Sybiraka za ich wkład i wieloletnią pracę.

Bardzo miłym akcentem uroczystości Dnia Patrona w naszej szkole było wręczenie stypendiów ufundowanych przez Związek Sybiraków dla naszych uczniów oraz podręczników, które prezes Koła ZS Henryk Korba przekazał na ręce dyrektora szkoły jako podarunek dla naszych uczniów.

Część artystyczna pokazująca tragedię zesłanych na Sybir została przygotowana i zaprezentowana przez uczniów klas pierwszych.

Po zakończeniu uroczystości dyrektor Roman Nowak wraz z delegacją Związku Sybiraków złożyli kwiaty pod pomnikiem Zesłańców Sybiru w Międzyrzeczu.

**Anna Turos, nauczycielka Zespołu Szkół Rolniczych
im. Zesłańców Sybiru w Bobowicku**

27 WRZEŚNIA – ŚWIĘTO GIMNAZJUM NR 1 W TRZEBNICY

27 września to data, która na stałe zapisała się w sercach uczniów i pracowników trzebnickiej Jedyнки. W tym dniu w 1945 r. do życia powołana została Publiczna Szkoła Podstawowa w Trzebnicy. W 1999 r., po reformie edukacyjnej, w placówce utworzono gimnazjum, które funkcjonuje do dnia dzisiejszego. Nasza szkoła, jako pierwsza powojenna placówka edukacyjna na ziemi trzebnickiej oraz jedna z pierwszych na Dolnym Śląsku, podjęła współpracę z Kołem Związku Sybiraków w Trzebnicy.

Historia powstania Koła Związku Sybiraków w Trzebnicy

Koło zostało powołane 25 listopada 1991 r. z inicjatywy Adama Bronieckiego i Władysława Dziecioła i liczyło 21 osób, na dzień 1 stycznia 2013 r. – 52 członków, w tym sześciu podopiecznych (wdowy i wdowcy po Sybirakach). Obecnie funkcję prezesa Zarządu Koła sprawuje Lucjan Tać. Członkowie Koła aktywnie uczestniczą w obchodach świąt państwowych

Wprowadzenie sztandarów

i uroczystościach lokalnych. Ponadto, z inicjatywy Adama Bronieckiego, 10 lutego – w kolejne rocznice wywozek na Sybir – w Trzebnickim Ośrodku Kultury i Sportu organizują uroczyste spotkania z udziałem Sybiraków, ich rodzin, a także zaproszonych gości.

Do najważniejszych znaków pamięci Koła Związku Sybiraków w Trzebnicy należą:

- ▶ granitowa tablica usytuowana po prawej stronie w kruście bazyliki św. Jadwigi, poświęcona 9 lutego 2001 r.,
- ▶ pomnik postawiony na placu naprzeciw wejścia do bazyliki św. Jadwigi, jego intencję wyraża fragment napisu: „...Nigdy więcej Sybiru”, poświęcony 11 września 2004 r.,
- ▶ sztandar Koła, ufundowany ze składek Sybiraków i sympatyków, który Sybiracy zdecydowali się przekazać pod opiekę Gimnazjum nr 1 w Trzebnicy.

Uroczystość przekazania sztandaru

27 września 2013 r. to wyjątkowy dzień, ważny dla całej społeczności szkolnej Gimnazjum nr 1 im. Księcia Henryka Brodatego w Trzebnicy oraz Koła Związku Sybiraków w Trzebnicy. Podczas wzruszającej uroczysto-

Poczet sztandarowy Koła ZS w Trzebnicy (od lewej): Lucjan Tać, Jerzy Szatkowski i Stefan Czyżyński

Podpisanie przez prezesa Koła Lucjana Tacia i dyrektor Elżbietę Nowak aktu przekazania sztandaru Koła ZS w Trzebnicy Gimnazjum nr 1

ści Święta Szkoły Sybiracy przekazali pod opiekę gimnazjalistom swój sztandar.

Święto Szkoły, jak co roku, rozpoczęła msza święta w Międzynarodowym Sanktuarium św. Jadwigi Śląskiej w Trzebnicy. Następnie zaproszeni goście, nauczyciele i uczniowie przeszli do hali sportowej przy Gimnazjum nr 1 w Trzebnicy, gdzie odbył się uroczysty apel, prowadzony przez przewodniczącą Samorządu Uczniowskiego Karolinę Oksińską. Po wprowadzeniu sztandarów – szkoły i Koła Związku Sybiraków w Trzebnicy – głos zabrała dyrektor szkoły Elżbieta Nowak, która podziękowała wszystkim za przyjęcie zaproszenia, a szczególnie ciepłe słowa powitania skierowała do burmistrza gminy Trzebnica Marka Długozimy, prezesa Zarządu Oddziału Związku Sybiraków we Wrocławiu Eugeniusza Kuszki, prezesa Koła Związku Sybiraków w Trzebnicy Lucjana Tacia, członków Koła Stefana Czyżyńskiego, Adama Bronieckiego, Jerzego Szatkowskiego, Bronisławy Surówki, a także przedstawicieli Związku Inwalidów Wojennych RP, Pionierów Ziemi Trzebnickiej, pierwszych absolwentów szkoły, dyrektorów instytucji powiatowych, gminnych, szkół, przedszkoli, emerytowanych nauczycieli, przyjaciół szkoły, rodziców. Dyrektor podziękowała Sybirakom za zaufanie i wyróżnienie, jakim jest przekazanie szkole sztandaru.

„Spotkał nas ogromny zaszczyt – podkreśliła Elżbieta Nowak. – Zarząd Koła Związku Sybiraków postanowił przekazać gimnazjum najważniejszy dla siebie symbol – sztandar. Wybór szkoły nie dziwi. Tu zawsze jesteście najmilszymi, oczekiwanymi gośćmi, tu przez lata współpracy, spotkań z uczniami, nauczycielami, zapisaliście także swoją historię. Czas zatarł ślady tamtej tragedii, nie ma już ziemianek, baraków, w których żyliście wy i wasi bliscy, nie ma mogił tych, którzy pozostali tam na zawsze. Ale pozostała pamięć. Bo to tylko pamięć, hołd, szacunek możemy wam ofiarować za tułaczkę, stracone zdrowie, życie waszych bliskich, walkę o wolność dla naszego kraju, w końcu za lata milczenia. W tej szkole zawsze będziemy pamiętać i przekazywać prawdę o was następnym pokoleniom, co obiecuję jako dyrektor szkoły w imieniu całej społeczności gimnazjum. A moją obietnicę niech podkreślą słowa Adama Mickiewicza: »Bo jeśli ja zapomnę o Nich, niech Bóg zapomni o mnie«. Dla nas Sybir to nie tylko nazwa geograficzna, to tragedia narodu polskiego. Dzisiejsze spotkanie pokoleń pozwala jednak mieć nadzieję, że nigdy więcej nie powtórzą się »stacje Polskiej Golgoty Wschodu«! »Białe krematoria«!».

Przekazanie sztandaru

Przemówienie burmistrza Trzebnicy Marka Długozimy

Następnie zebrani, w wielkim skupieniu, obejrzeni fragmenty filmu „Losy Zesłańców Sybiru”. Ta krótka lekcja historii w poruszający sposób zespółiła młodzież z osobami, które tę historię tworzyły. Było to wprowadzenie do najbardziej podniosłej chwili uroczystości: przekazania sztandaru. Rozpoczęło ją odczytanie aktu przekazania sztandaru przez prezesa Koła Związku Sybiraków w Trzebnicy Lucjana Tacia:

„W dniu dzisiejszym, tj. 27 września 2013 r., podczas uroczystości Święta Szkoły, niniejszym aktem przekazujemy sztandar Koła Związku Sybiraków w Trzebnicy pod opiekę Gimnazjum nr 1 im. Księcia Henryka Brodatego w Trzebnicy z nadzieją otoczenia go należną czcią i reprezentowania z naszym uczestnictwem w uroczystościach państwowych. My, Sybiracy, powierzamy nasz sztandar szkole, która zawsze szanowała symbole pamięci narodowej, i mamy nadzieję, że tym symbolicznym aktem przekazemy młodemu pokoleniu nasz głęboki patriotyzm i wieczną pamięć o martyrologii narodu polskiego”.

Po podpisaniu jednobrzmiących aktów przekazania przez Lucjana Tacia oraz dyrektor Elżbietę Nowak nastąpiło uroczyste przekazanie sztandaru. Sztandar przekazywali: chorąży Jerzy Szatkowski oraz asysta sztandaru Lucjan Tać i Stefan Czyżyński, a przejęli go przedstawiciele 1 Trzebnickiej Drużyny Harcerskiej „Awaria” Związku Harcerstwa Polskiego: chorąży Mateusz Treliński oraz asysta sztandaru Monika Stoleczka i Justyna Dzedzej. Uwieńczeniem tego wydarzenia było wzruszające wykonanie Hymnu Sybiraków przez absolwentkę gimnazjum Urszulę Owczyńską.

Prezes Zarządu Oddziału Związku Sybiraków we Wrocławiu Eugeniusz Kuszka w swoim przemówieniu podziękował za zaproszenie na tak wzruszającą uroczystość, przekazał także prezesowi Koła Lucjanowi Taciowi i dyrektor szkoły Elżbiecie Nowak gratulacje i uznanie za pracę na rzecz pamięci o Sybirakach, za wspaniałą lekcję historii dla młodego pokolenia. Następnie głos zabrał Lucjan Tać, który przekazał uczniom książki, pamiątkowe publikacje o Sybirakach, podziękował szkole, nauczycielom za współpracę oraz burmistrzowi Markowi Długozimie za wsparcie, jakiego udziela Związkowi Sybiraków. Sybiracy nie kryli swojego wzruszenia, a młodzież zobowiązała się dbać i pielęgnować wartości, którymi kierowały się starsze pokolenia. W podziękowaniu dyrektor szkoły przekazała Lucjanowi Taciowi pamiątkowy długopis, fotografię i oprawiony akt przekazania sztandaru.

Przedstawiciele Gimnazjum nr 1, Związku Sybiraków i gminy Trzebnica

Kolejnym ważnym punktem uroczystości było pasowanie pierwszoklasistów, których w poczet uczniów naszej szkoły wprowadzili: burmistrz gminy Trzebnica Marek Długozima, przewodnicząca Komisji Oświaty – radna Krystyna Haładaj, prezes Wrocławskiego Oddziału Związku Sybiraków Eugeniusz Kuszka, prezes Koła Związku Sybiraków w Trzebnicy Lucjan Tać i dyrektor szkoły. Następnie sztandar Gimnazjum nr 1 w Trzebnicy przekazano pod opiekę młodszemu kolegom.

Pod koniec uroczystości burmistrz Marek Długozima w swoim przemówieniu podkreślił, że „święto szkoły to bardzo piękna i potrzebna tradycja. Przypomina nam, jak wiele osób zostawiło tutaj swój ślad. Ale to również przypomnienie o wartościach, tradycji i historii tej szkoły. W dzisiejsze obchody wpisane zostały bardzo ważne wydarzenia. Jednym z nich było pasowanie uczniów klas pierwszych. Drugim, bardzo podniosłym momentem było przekazanie sztandaru Sybiraków. To coś nadzwyczajnego, co – mam nadzieję – pozostanie w pamięci nas wszystkich na długo”. Po pamiątkowej fotografii goście zostali zaproszeni do auli szkolnej na spotkanie przy kawie, gdzie wyświetlono prezentację multimedialną „Fotografie z kronik szkolnych”.

**Alicja Stręk-Tworek, nauczycielka Gimnazjum nr 1
i Przemysław Świdorski,
uczeń klasy 3e**

SYBIRACY ODSŁONILI KOLEJNĄ TABLICĘ

Tablica poświęcona ofiarom Golgoty Wschodu

historycznych, tak znanych jak „Hubal” czy „Katastrofa w Gibraltarze”, Andrzej Leszewski – dyrektor biura Golgota Wschodu w Łodzi i Marian Jakubiszyn – prezes Fundacji Gniazdo Polskie we Wrocławiu. Na koniec przemówił Sybirak – pisarz, dokumentalista i, jak się okazało, poeta – Aleksander Dowgiałło Wierbil.

Uczestnicy obejrzeli program artystyczny w wykonaniu uczniów Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych im. Józefa Nojego w Czarnkowie. Wzruszające były też patriotyczne pieśni zaprezentowane przez chór Harmonia. Ks. Krzysztof Sobkowiak poświęcił tablicę Golgoty Wschodu.

**Piotr Keil, Powiatowy Portal Internetowy
www.czarnkowsko-trzcianecki.pl**

W kościele pw. św. Marii Magdaleny w Czarnkowie 16 września 2012 r. odbyła się uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej ofiary Golgoty Wschodu. W patriotycznej akademii oraz mszy świętej licznie uczestniczyli mieszkańcy miasta, członkowie stowarzyszeń sybirackich oraz przedstawiciele lokalnych samorządów. Pod tablicą kwiaty złożył m.in. starosta czarnkowsko-trzcianecki Wiesław Maszewski.

Uroczystość przygotowaną przez Bogdana Magdziarza rozpoczęło wejście pocztów sztandarowych oraz wykonanie, spopularyzowanej przez Czesława Niemena, pieśni „Włóczęga”. Wystąpili zaproszeni goście: Bogdan Poręba – reżyser wielu filmów

UROCZYŚCISCI 10-LECIA POWSTANIA I POŚWIĘCENIA KAPLICY ZESŁAŃCÓW SYBIRU W ROKITNIE

Tradycyjnie podsumowanie rocznej pracy Zarządu Oddziału ZS w Gorzowie Wielkopolskim odbywa się w Sanktuarium Matki Bożej Cierpliwie Słuchającej w Rokitnie. Na uroczystość 22 czerwca przybyli z pocztami sztandarowymi prezesi i członkowie Kół Oddziału w Gorzowie Wielkopolskim, delegacja Sybiraków z Oddziału w Zielonej Górze z prezesem Edwardem Daszkiewiczem, poczet sztandarowy Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Zesłańców Sybiru w Bobowicku z dyrektorką Jadwigą Sokołowską.

Głównym punktem spotkania było odsłonięcie tablicy „Matkom Sybiraczkom”, ufundowanej przez Sybiraków z oddziałów w Gorzowie Wielkopolskim i Zielonej Górze. Projekt tablicy zawdzięczamy artystce plastyk Zofii Bilińskiej.

Oddaliśmy hołd zmarłemu kustoszowi sanktuarium ks. Tadeuszowi Kondrackiemu. Odmówiona została krótka modlitwa w Kaplicy Zesłańców Sybiru. Prezes Zarządu Oddziału w Gorzowie Wielkopolskim Jadwiga Ostrowska powitała gości i wszystkich uczestników uroczystości. Następnie odsłonięcia tablicy „Matkom Sybiraczkom” dokonali: Jan Antonowicz (honorowy prezes Koła ZS w Międzyrzeczu), Jadwiga Nawrot (członek Zarządu Koła w Międzyrzeczu, inicjatorka powstania kaplicy) i Wincenty Hubski (wiceprezes Zarządu Oddziału w Gorzowie Wielkopolskim).

Tablica „Matkom Sybiraczkom”

W dalszej części spotkania przy Kaplicy Zesłańców Sybiru zostały wręczone odznaczenia. Złoty Medal Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej otrzymał Jan Antonowicz, Złotą Odznakę Honorową za Zasługi dla Związku Sybiraków – Jadwiga Nawrot, Lucyna Żukowska, Anna Bocian, Anna Makowska-Cieleń oraz Zofia Bilińska.

Prezes Jadwiga Ostrowska w swoim wystąpieniu przypomniała rocznice obchodzone w 2013 r. Podkreśliła potrzebę przekazania i utrwalenia, szczególnie wśród młodzieży, prawdy o tym, że deportacje w latach 1940–1941 oraz 1944–1956 dotyczyły prawie 1 350 tys. Polaków. „Dzisiaj, w przeddzień Dnia Ojca przekazujemy należną pamięć i głęboki szacunek, pragniemy uczcić pamięć Matek Sybiraczek. (...) Tak Mamo, Mamuś, Mateczko, Mateńko Sybiraczko, pragniemy my, żyjące dzieci, wnuki, prawnuki tę wdzięczność przekazać w formie tablicy pamięci umieszczonej na Kaplicy Zesłańców Sybiru, w tym pięknym miejscu naszej małej ojczyzny – Sanktuarium Matki Bożej Cierpliwie Słuchającej w Rokitnie”.

W Bazylice Mniejszej uroczystą mszę odprawił JE ks. bp Adam Dyczkowski (odznaczony następnie Złotą Odznaką Honorową za Zasługi dla Związku Sybiraków).

Halina Zalewska, Jadwiga Ostrowska

JE ks. bp Adam Dyczkowski odbiera z rąk Jadwigi Ostrowskiej (prezes Zarządu Oddziału ZS w Gorzowie Wielkopolskim) i Edwarda Daszkiewicza (prezesa Zarządu Oddziału ZS w Zielonej Górze) Złotą Odznakę Honorową za Zasługi dla Związku Sybiraków

ODSLONIĘCIE TABLICY PAMIĄTKOWEJ W WĘGORZEWIE

Wrześniowe spotkania nam, węgorszewskim Sybirakom, przypominają lata gehenny Sybiru, lata daniny krwi przelanej przez zesłańców. Lata chłodu, głodu, poniewierki, cierpienia, moralnego upokorzenia. Lata wyniszczającej pracy, a zarazem lata nadziei, wiary w możliwość powrotu do wolnej, niepodległej ojczyzny.

Szliśmy różnymi drogami. Jedni szli przez tajgę i mroźną tundrę, drudzy przez piaszczystą pustynię i skwarne, azjatyckie pustkowia, inni zaś bagnami i rozlewiskiem rzeki Mirei. Wracaliśmy z łagrów, kopalń, obozów, syberyjskich i kazachstańskich specposiołków, uczastków, osad, kołchozów i sowchozów.

My, którym dane było wyrwać się z tego zesłańczego piekła, gromadzimy się przed Pańskim ołtarzem, aby podziękować Bogu za powrót i modlić się za tych, którzy na zawsze pozostali na obcej sowieckiej ziemi, tak obficie zroszonej krwią naszych bliskich.

Bezpośrednich świadków okropnych dni na zesłaniu powoli ubywa. Powoli w zapomnienie odchodzi też pojęcie „zesłaniec Sybiru”. Istnieje więc obawa, że dalsi potomkowie pojęcie „Sybir” kojarzyć będą wyłącznie z nazwą krainy geograficznej. A pojęcie „zesłaniec” stanie się obcym zwrotem, po którego definicję będą sięgać do encyklopedii.

To nakłoniło nas, żyjących zesłańców, do pozostawienia po sobie jeszcze jednego znaku pamięci w postaci tablicy upamiętniającej Polaków deportowanych na Sybir w latach 1939–1956, którą ufundowaliśmy z własnych składek i wmurowaliśmy w kościele pw.

Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Węgorzewie w dniu 22 września 2013 r., z wiarą, że razem ze świątynią przetrwa wieki i będzie niemy świadkiem tragicznych wydarzeń tamtych lat.

Uroczyste odsłonięcie i poświęcenie kolejnego naszego symbolu pamięci poprzedziła msza święta koncelebrowana w intencji Sybiraków, z udziałem sztandaru Koła, terenowych władz samorządowych, Zarzą-

Moment odsłaniania tablicy przez Stanisława Skrobota

Uczestnicy mszy świętej. Od lewej: prezes Koła Stanisław Skrobot, burmistrz Węgorzewa Krzysztof Piwowarczyk, wicestarosta węgorzewski Krzysztof Kołaszewski i prezes Oddziału Zygmunt Skotnicki

du Oddziału wręczył Odznakę Honorową Sybiraka. Srebrne Odznaki Honorowe Za Zasługi dla Związku Sybiraków otrzymali prezes Zarządu Koła Stanisław Skrobot i wiceprezes Krystyna Ćwir.

Na spotkaniu koleżeńskim przedstawiciele władz samorządowych i goście gratulowali Sybirakom Koła i Zarządowi Koła za dotychczas prowadzoną działalność patriotyczną.

Podkreślali, że dowodem tej działalności są utworzone na terenie miasta trwale znaki pamięci Golgoty Wschodu: obelisk z krzyżem na cmentarzu komunalnym, ulica imienia Zesłańców Sybiru i tablica pamiątkowa, której odsłonięcia i poświęcenia byliśmy właśnie świadkami.

Krystyna Ćwir

Zdjęcie pamiątkowe po odsłonięciu i poświęceniu tablicy. Od lewej: Zygmunt Skotnicki, Stanisław Skrobot, Bronisława Klimaszewska, Krystyna Ćwir, Stanisław Masiul, Cecylia Kubajko, ks. Klemens Litwin

UROCZYŚTOŚĆ 150. ROCZNICY POWSTANIA STYCZNIOWEGO WE WSI JAWORÓWKA

Główne obchody 150. rocznicy powstania styczniowego odbyły się 8 września 2013 r. we wsi Jaworówka (powiat białostocki, woj. podlaskie), spacyfikowanej w sierpniu 1863 r. za udział mieszkańców w powstaniu.

Organizatorami uroczystości byli: sołtys wsi Jaworówka Tadeusz Jaworowski, dyrektor Gminnego Centrum Kultury w Dobrzyniewie Dużym Krzysztof Stawnicki oraz Sybiracy z Koła ZS nr 13 w Białymstoku.

Program uroczystości był następujący:

- msza święta polowa celebrowana przez ks. Andrzeja Horaczego, proboszcza parafii Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny w Dobrzyniewie Kościelnym,
- złożenie kwiatów pod pomnikiem upamiętniającym pacyfikację wsi,
- przemówienia okolicznościowe,
- prelekcja na temat spalenia wsi Jaworówka,
- otwarcie wystawy „Broń powstańcza”.

Zabierając głos, wójt gminy Dobrzyniewo Duże Bogdan Zdanowicz nakreślił szczegółowo losy wsi Jaworówka. Depesza Michaiła Murawiewa „Wieszatiela” z 17 sierpnia 1863 r. brzmiała: „wieś spalić, a mieszkańców pod strażą doprowadzić do Białegostoku”. Po kilkudniowym oczekiwaniu pod gołym niebem wszyscy zostali wywiezieni na Syberię, w okolice Krasnojarska. Na opuszczone tereny sprowadzono osadników z Rosji, jednak ci, nie umiejąc uprawiać ziemi, szybko ją zostawili. W wystąpieniu prof. Józef Maroszek powiedział: „Sposób postępowania władz carskich w Jaworówce podczas powstania styczniowego został identycznie rozegrany we wsi Łukawica koło Brańska, gdzie spędzono wszystkie wsie szlacheckie i chłopskie, aby patrzyły na widowisko wypędzania mieszkańców Łukawicy, drobnej szlachty, ich katorgę, podpalanie ich dobytku, kradzież, przekazywanie w obce ręce tego, co po nich pozostało”. Podkreślił również znaczącą rolę twórcy pomnika, nieżyjącego już Edwarda Popławskiego, który odbudował kaplicę, umieścił liczne tablice memorialne. Był tym, który przeniósł pamięć i dbał o nią, „sadził róże dla przyszłych pokoleń”. Obecność licznych pocztów sztandarowych kombatanckich i szkolnych, udział władz lokalnych, wiceprezesa Zarządu Oddziału Związku Sybiraków w Białymstoku Bohdana Truszkowskiego, młodzieży oraz mieszkańców okolicznych wsi podniosły rangę tak znaczącego wydarzenia w historii naszego regionu.

Hipolit Popławski, Jolanta Hryniewicka

UROCZYSTOŚCI ODSŁONIĘCIA I POŚWIĘCENIA MEMORIAŁU GOLGOTY WSCHODU W KUŹNICY

W dniu 6 października 2013 r. w Kuźnicy (woj. podlaskie) miała miejsce niecodzienna uroczystość. Program przewidywał o godz. 9.00 nabożeństwo w cerkwi pw. Podwyższenia Krzyża Pańskiego w Kuźnicy, a następnie mszę świętą za ojczyznę w kościele pw. Opatrzności Bożej w tej samej miejscowości.

Przed mszą odbył się koncert w wykonaniu uczniów z Zespołu Szkół w Kuźnicy, rozpoczęty Hymnem Sybiraków. Wykonano utwory poświęcone powstańcom styczniowym, jak również naszym zesłańczym losom – głównie na podstawie wierszy Mariana Jonkajtysa. Wspaniały występ zespołu Grodzieńskie Słowiki dopełnił miary artystycznych doznań.

Homilia wygłoszona przez ks. prof. Tadeusza Kraheła, będąca wspaniałą lekcją historii, przywołała wspomnienia tragicznych doznań na zesłaniu, jak również oddała hołd naszym bohaterskim matkom.

Po mszy świętej odbył się przemarsz na wzgórze Szubienica pocztów sztandarowych, zaproszonych gości i licznie zgromadzonych mieszkańców Kuźnicy, z towarzyszeniem Miejskiej Orkiestry Dętej z Białegostoku pod dyrekcją kapelmistrza Franciszka Mocarskiego.

Wzgórze, na którym znajduje się Memorial Golgoty Wschodu, nosi nazwę Szubienica pochodzącą od miejsca straceń powstańców styczniowych. Sprawia wrażenie, jakby czas zatrzymał się w miejscu.

W centralnym punkcie górującego nad okolicą wzgórza wznosi się krzyż – pomnik z metalowych szyn o wysokości 13 m, upamięt-

Memorial Golgoty Wschodu

Uroczystego odsłonięcia pomnika dokonali: dyrektor Zespołu Szkół w Kuźnicy Krzysztof Pawłowski, prezes Zarządu Głównego Związku Sybiraków Tadeusz Chwiedź, przewodniczący Rady Gminy Kuźnica Bohdan Garkowski, wójt Kuźnicy Jan Kwiatkowski, ks. Jarosław Grygiewicz i ks. Sylwester Szyluk

W uroczystości uczestniczyli przedstawiciele władz, duchowieństwa, wojska i mieszkańcy

U stóp pomnika złożone zostały wieńce i kwiaty

Tablica poświęcona mieszkańcom Kuźnicy, którzy ucierpieli wskutek XIX- i XX-wiecznych represji ze strony Rosji, a następnie ZSRR

niający 150. rocznicę powstania styczniowego i wywózki na Sybir.

Obok pomnika znajdują się tablice memorialne w hołdzie powstańcom i zesłańcom. Oto treść jednej z nich:

„Byliśmy Bogu wierni
W dniach zwycięstw i chwały,
Pozostaniemy mu wierni
W dniach prześladowań i kłęski.
Bóg nas nie opuści”.

R. Traugutt

Przed drogą na wzgórze, obłożone większymi i mniejszymi głazami, z lewej strony znajduje się olbrzymi głaz z tablicą z napisem: „Zesłańcom Sybiru”, z prawej strony ułożone są tory kolejowe oplecione drutem kolczastym, a obok torów na głazach nazwy miejsc zesłań: Kwitok, Karaganda, Ałtajski Kraj, Kazachstan, Magadan, Workuta, Kolyma, Pawłodar i inne.

Uroczystość rozpoczęła się wciągnięciem flagi państwowej na maszt obok głazu z napisem „Golgota Wschodu” i zmianą warty honorowej przez żołnierzy z 18. Białostockiego Pułku Rozpoznawczego.

Głos zabrali: posłowie Krzysztof Jurgiel i Dariusz Piontkowski, przedstawiciel wojewody podlaskiego, reprezentant marszałka województwa podlaskiego, a także prezes Zarządu Głównego Związku Sybiraków Tadeusz Chwiedź, który podkreślił szczególnie ważną rolę „żywych znaków pamięci”, jest nim i będzie powstały monumentalny pomnik dla przyszłych pokoleń.

Po okolicznościowych przemówieniach zostały wręczone Odznaki Honorowe Sybiraka i dyplomy. Po wykonaniu Hymnu

Sybiraków przez płk. Jerzego Abramowicza rozpoczął się ceremoniał odsłonięcia i poświęcenia Memoriału Golgoty Wschodu. Modlitwy ekumeniczne poprzedziły apel poległych zakończony salwą honorową. Składaniu wieńców i kwiatów oraz zapalaniu zniczy przez harcerzy towarzyszył akompaniament werbli. Następnie orkiestra odegrała „Rotę” i hymn „Boże coś Polskę”.

Po odprowadzeniu sztandarów – w szyku marszowym – wysłuchaliśmy koncertu piosenek wojskowych w wykonaniu orkiestry.

W zadumie i refleksji wracaliśmy do swoich domów, wspominając wspa-
niałe, monumentalne dzieło, przemawiające do naszych serc tym znakiem
pamięci o naszych zesłańczych losach i zaangażowaniu ludzi dobrej woli,
którzy stworzyli ten pomnik ku pamięci potomnych.

Jolanta Hryniewicka

KONFERENCJA NAUKOWA W 70. ROCZNICĘ BITWY POD LENINO

Z inicjatywy Akademii Obrony Narodowej – Wydział Bezpieczeństwa Narodowego, Związku Sybiraków, Fundacji Kresy – Syberia i Stowarzyszenia Pamięci Generała Zygmunta Berlinga i Jego Żołnierzy 18 października 2013 r. w siedzibie AON w Warszawie odbyła się konferencja naukowa „Bitwa pod Lenino 12–13 X 1943 z perspektywy siedemdziesięciolecia”. Konferencję otworzył gen. dywizji dr hab. Bogusław Pacek. Wystąpienie wprowadzające w temat wygłosił prezes Zarządu Głównego Związku Sybiraków Tadeusz Chwiedź.

W części merytorycznej referat „Zesłania i deportacje – następ-

Wystąpienie prezesa Zarządu Głównego
ZS Tadeusza Chwiedzia

Jednym z prelegentów był Włodzimierz Kowalczyk, wiceprezes Zarządu Głównego Związku Sybiraków

stwo agresji III Rzeszy i Związku Sowieckiego na Polskę” wygłosił Włodzimierz Kowalczyk – wiceprezes Zarządu Głównego Związku Sybiraków i przewodniczący Komisji Historycznej Zarządu Głównego. Prof. dr hab. Stanisław Jaczyński w referacie „Drogi zesłańców syberyjskich do 1. Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki” mówił o rozbieżnościach widocznych w danych liczbowych w publikacjach. W sumie wygłoszono siedem referatów.

Bitwę pod Lenino wspominał jej uczestnik płk Eugeniusz Skrzypek.

Przed wystąpieniami referentów Jubileuszową Złotą Odzna-

Odnaczeni Jubileuszową Złotą Odznaką 70. Rocznicy Bitwy pod Lenino, wręczoną przez prezesa Stowarzyszenia Pamięci Generała Zygmunta Berlinga i Jego Żołnierzy płk. Sławomira Majsza (czwarty z lewej)

Konferencja odbyła się w Akademii Obrony Narodowej w Warszawie

ką 70. Rocznicy Bitwy pod Lenino nadaną przez Stowarzyszenie Pamięci Generała Zygmunta Berlinga i Jego Żołnierzy zostali odznaczeni m.in. płk Ryszard Piotrowski, Mieczysław Pogodziński i Jerzy Marciniak.

Zarząd Główny ZS, fot. Alina Nowacka/UdsKiOR

PRZEMÓWIENIE PREZESA ZARZĄDU GŁÓWNEGO ZWIĄZKU SYBIRAKÓW TADEUSZA CHWIEDZIA

Magnificencjo Rektorze,
Szanowni panowie oficerowie,
Drodzy Sybiracy, kochana młodzieży!

W bieżącym roku Związek Sybiraków uważa za swój patriotyczny i statutowy obowiązek przypomnieć o bardzo ważnych rocznicach nie tylko dla Związku Sybiraków, ale i wydarzeń historycznych ważnych dla naszej Najjaśniejszej Rzeczypospolitej. A więc przypomnijmy.

150. rocznica powstania styczniowego – chociaż nie przyniosło ono zakładanego zwycięstwa, to słowa „Sybir”, „Sybirak” stały się czymś bardzo

ważnym, stały się siłą motoryczną w dalszych działaniach patriotów polskich w dążeniu do wolnej, niezależnej i suwerennej Polski.

Obchodzimy w bieżącym roku uroczyście 85. rocznicę powstania Związku Sybiraków i 25. rocznicę jego reaktywowania. Związek Sybiraków i w okresie przedwojennym, i po jego reaktywowaniu głosi prawdę historyczną i utrwala pamięć o historii naszej ojczyzny.

W 2013 r. przypada również 70. rocznica bitwy pod Lenino – dla nas Sybiraków jest to rocznica szczególna, miała bowiem wpływ na nasze sybirackie życiorysy. Dlatego z taką troską staramy się o niej przypominać i przekazywać fakty tej bitwy, bowiem z niezrozumiałych powodów obserwujemy tendencje do zafalszowania tych wydarzeń.

Dlatego godzi się przypomnieć kilka faktów historycznych jako bardzo ważnych dla biegu tych wydarzeń.

5 lipca 1941 r. rozpoczęły się w Londynie rozmowy premiera rządu RP na uchodźstwie gen. Władysława Sikorskiego z ambasadorem Związku Sowieckiego w Wielkiej Brytanii Iwanem Majskim, uwieńczone podpisaniem układu w dniu 30 lipca 1941 r. Strony ustaliły:

pkt 2. Stosunki dyplomatyczne między obu rządami będą przywrócone po podpisaniu niniejszego układu.

pkt 4. Rząd Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich oświadcza, że wyraża zgodę na tworzenie na terytorium ZSRR Armii Polskiej.

12 sierpnia 1941 r. Prezydium Rady Najwyższej ZSRR opublikowało Dekret o amnestii dla obywateli polskich przebywających w więzieniach, obozach i innych miejscach przymusowej pracy.

Gen. Władysław Anders rozpoczął w Buzułuku organizowanie Armii Polskiej. Armia ta została wyprowadzona za zgodą Stalina do Iranu. Wyprowadzono ogółem 111 782 obywateli polskich, w tym 65 161 wojskowych, 7654 służby pomocniczej, 38 967 obywateli cywilnych (wśród nich wiele sierot).

Zostały zerwane stosunki dyplomatyczne, co było spowodowane i wyprowadzeniem wojska gen. Andersa do Iranu, i ogłoszeniem przez dowództwo niemieckie o odkryciu zbrodni katyńskiej. Pogorszyła się sytuacja bytowa Polaków.

Rozpoczęła działalność Związek Patriotów Polskich na czele z Wandą Wasilewską.

Rozpoczęła się rekrutacja 1. Dywizji im. Tadeusza Kościuszki w Sielcach nad Oką pod dowództwem płk., a następnie gen. Zygmunta Berlin-

ga. Uchwała w tej sprawie Państwowego Komitetu Obrony podjęta została 6 maja 1943 r. W pkt 1 tej uchwały czytamy: „Państwowy Komitet Obrony postanawia załatwić pozytywnie prośbę ZPP o sformowaniu na terenie ZSRR Polskiej Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki”. Uchwała szczegółowo określa obowiązki i daty przedsięwzięć organizacyjnych do uzyskania gotowości bojowej dywizji.

W 533. rocznicę bitwy pod Grunwaldem kościuszkowcy złożyli przysięgę, poprzedzoną mszą świętą celebrowaną przez kapelana ks. Wilhelma Kubsza.

Oto wyjątki z treści przysięgi: „Przysięgam Ziemi Polskiej i Narodowi Polskiemu, że do ostatniej kropli krwi, do ostatniego tchu, walczyć będę o wyzwolenie Ojczyzny, abym mógł żyć i umierać jako prawy i uczciwy Żołnierz Polski. Tak mi dopomóż Bóg”.

12 października 1943 r. do ataku w kierunku Lenino wyruszyły trzy bataliony z trzech dywizji w składzie 33. Armii Radzieckiej.

Bitwa ta pokazała, choć były poważne straty – 510 zabitych, rannych ponad 1700, zaginionych około 670 – że Polak zawsze i wszędzie będzie walczył o niepodległość swojej ojczyzny.

O żołnierzach polskich tak pisał poeta Sybirak Marian Jonkajtys:

*Wypuszczeni prawie po dwóch latach,
Ludzie wraki, schorowani, zawszeni...
Że nie zeszli jeszcze z tego świata,
Swoją własną odpornością zadziwieni;
Resztę życia,
Które im ocalił
W łagrach chyba jedynie cud boski
Ofiarować zdecydowali –
Na ołtarzu wolności – dla Polski!*

*Znajdźmy dziś, w gniewnej rewizji przeszłości,
Dla tych żołnierzy miejsce w naszych sercach;
Za ich ofiarę z życia dla Wolności!
Choć nie zdążyli do Armii Andersa!*

Naszym obowiązkiem jest przekazywać właśnie taką prawdę historyczną młodemu pokoleniu.

O przelanej krwi i pod Monte Cassino, i pod Lenino, o niewyobrażalnych cierpieniach zesłańców na Sybir i do Kazachstanu, o tych tragicznych i bohaterskich wydarzeniach należy pamiętać.

Bowiem jak pisał George Santana, autor opracowania „Gułag w oczach Zachodu”: „Ten, kto zapomina okropności historii swojego narodu, jest skazany na ich powtórzenie”.

Spółczesność, które nie zna historii, nie jest w stanie budować swojej przyszłości, traci państwo, staje się żebrakiem wśród wolnych narodów.

Dlatego zdeterminowani kościuszkowcy byli gotowi ponieść ofiarę najwyższą, pamiętając o swoich najbliższych pozostających na zesłaniu i w okupowanej przez znienawidzonego wroga ojczyźnie, szli do boju ze śpiewem na ustach:

*Najkrótszą drogą do Warszawy
Dywizjo pierwsza prowadź nas,
na pole krwi, na pole chwały,
Dywizjo pierwsza prowadź nas!*

I doszli do Berlina, mogiłami znacząc miejsca walk, zatknęli sztandar na Kolumnie Zwycięstwa w Berlinie.

Wieczna chwała i pamięć bohaterom kościuszkowcom: tułaczom, łągiernikom, Sybirakom, naszym dziadom, ojcom, braciom, a także matkom i siostram.

Dziękuję za uwagę.

HISTORIA SZTANDARU ODDZIAŁU PUŁAWSKIEGO

Po zarejestrowaniu Koła w dniu 5 maja 1989 r. (później Oddziału), w niespełna rok później z inicjatywy prezesa Edwarda Jabłonki podjęto działania zmierzające do ufundowania sztandaru.

W listopadzie 1990 r. Zarząd Oddziału ogłosił apel o społeczną składkę na rzecz sztandaru. Projekt opracowany przez artystkę Marię Szewczyk przy współudziale prezesa posłużył w formie fotografii jako cegiełka. Dzięki szczodrobliwości członków oraz hojności puławskich

zakładów pracy udało się szybko zgromadzić odpowiednią kwotę pieniędzy.

Szczególną pomoc w końcowym etapie powstawania tego symbolu naszej wolności i niezawisłości okazało nam wojsko Garnizonu Puławskiego. W warsztatach jednostki wojskowej przygotowano drzewce i oprawiono sztandar. Do dziś jest on jednym z piękniejszych sztandarów Związku Sybiraków. Z komendantem Garnizonu opracowano plan połączenia aktu poświęcenia sztandaru z przysięgą wojskową żołnierzy młodego rocznika. Na uroczystość przybył kierownik Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych Zbigniew Zieliński, który wręczył sztandar pocztowi sztandarowemu Oddziału Puławskiego Związku Sybiraków. Uroczystość uświetnili przedstawiciele Zarządu Głównego Związku Sybiraków, władz wojewódzkich, powiatowych i miejskich, liczne organizacje społeczne, rodziny składających przysięgę żołnierzy i społeczeństwo Puław. Obok sztandaru jednostki wojskowej sztandar Oddziału odebrał defiladę wojskową, cała ceremonia poświęcenia sztandaru odbyła się bowiem według tradycji wojskowej z udziałem ks. kapelana Garnizonu. Uroczystość miała miejsce 31 sierpnia 1991 r.

Już w listopadzie tego samego roku sztandar puławskiego Oddziału odbył historyczną podróż w pielgrzymce do Rzymu na uroczystość kanonizacji bł. Rafała Kalinowskiego, patrona Sybiraków. W dniu 17 listopada delegacja Oddziału Puławskiego z chorążym pocztu sztandarowego dr. Adamem Wołkiem, przewodniczącym Komisji Historycznej Oddziału, podczas Ogólnopolskiej Pielgrzymki na Monte Cassino wystąpiła w imieniu całego Związku Sybiraków, oddając hołd prochom poległych na ziemi włoskiej kolegów – Sybiraków. Uroczystą mszę świętą z apelem poległych celebrował kapelan Związku Sybiraków. Do pocztu sztandarowego włączyły się Klara Rogalska, członek Zarządu Głównego ZS z Oddziału w Białymstoku, i Eulalia Myślińska z Oddziału w Bydgoszczy. Sztandar oddał honory przy grobie gen. Władysława Andersa, dowódcy II Korpusu Polskiego. Sybiracy z ojczyzny mogli oficjalnie, pod swoim sztandarem, oddać hołd tym Sybirakom, którym nie dane było do niej dojść. Puławski sztandar był pierwszym reprezentującym w tym miejscu Związek Sybiraków.

Sztandar uczestniczy we wszelkiego rodzaju uroczystościach państwowych, związkowych i lokalnych, a także w pochówkach przełożonych, koleżanek i kolegów Sybiraków.

Delegacje Oddziału ze sztandarem wzięły udział we wszystkich dotychczasowych Marszach Żywej Pamięci Polskiego Sybiru w Białymstoku, w odsłonięciu pomnika Zesłańcom Sybiru we Wrocławiu i w kwietniowych Marszach Golgoty Wschodu w tym mieście, w spotkaniu z papieżem Janem Pawłem II w Warszawie, pogrzebie prezesa Związku Sybiraków śp. Ryszarda Reiffa i sekretarza generalnego Zarządu Głównego ZS śp. Edwarda Duchnowskiego, także w spontanicznej uroczystości w Dęblinie po katastrofie lotniczej w Smoleńsku. Każdego roku, w kilku przypadkach, kiedy rodzina powiadamia o śmierci członka Oddziału, delegacja ze sztandarem, Hymnem Sybiraków i należnymi honorami towarzyszy w jego pogrzebie.

Podczas VI Zjazdu Delegatów w 2010 r. sztandar Oddziału został odznaczony przez kierownika Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych medalem Pro Memoria.

W Oddziale sztandar jest przechowywany w specjalnej gablocie w widocznym miejscu.

Adam Wolk, Henryk Skirgajło

Prezes Zarządu Oddziału ZS w Puławach Henryk Skirgajło na tle sztandaru

WSPOMNIENIA, WZRUSZENIA, REFLEKSJE SYBIRAKA – PODRÓŻ W PRZESZŁOŚĆ (28 CZERWCA–1 LIPCA 2013 R.)

Od dłuższego czasu myślałem o podróży do rodzinnego miasta Rzyzińskich – Sądowej Wiszni, miasta moich lat dziecięcych. Jednak na wyjazd nie mogłem się zdecydować, chyba zabrakło mi odwagi, by zmierzyć się z przeszłością. Do podjęcia męskiej decyzji zmobilizował mnie mój syn Bolesław, zamieszkały na stałe w Nowym Jorku.

Sądowa Wisznia kojarzy mi się z miejscem, gdzie od lat spędzaliśmy wakacje u babci Emilii Rzyzińskiej, oraz z tragicznym wydarzeniem, gdy 13 kwietnia 1940 r. z całą rodziną zostaliśmy wywiezieni na Sybir.

Wspólnie postanowiliśmy, że do Lwowa polecimy samolotem. Ponieważ mojego syna – architekta – szczególnie interesowały zabytki Lwowa, zaplanowaliśmy, że w pierwszej kolejności zwiedzimy miasto i Cmentarz Łyczakowski. Następnie pojedziemy do Sądowej Wiszni. Lot do Lwowa przebiegł bez problemów. Zamieszkaliśmy w szwajcarskim hotelu położonym w centrum miasta, co ułatwiło nam zwiedzanie wspaniałych zabytków Lwowa. Miasto powoli wraca do swojej świetności, jak twierdzą mieszkańcy, w ostatnich latach wiele zabytków odrestaurowano, przynajmniej w centrum.

Trudno wymienić to wszystko, co udało nam się w ciągu dwóch dni zobaczyć, ale nie sposób nie wspomnieć o takich wspaniałych cudach ar-

Z synem Bolesławem Rzyzińskim przed gmachem Narodowego Teatru Opery i Baletu we Lwowie

Grobowiec Marii Konopnickiej na Cmentarzu Łyczakowskim

chitektury jak katedra św. Jura, Narodowy Teatr Opery i Baletu, pomnik Adama Mickiewicza, kościół Bożego Ciała, budynek „Pory roku”. W czasie rozmowy z jednym z turystów ukraińskich powiedziałem: „Jednak te wszystkie cuda architektury zbudowali Polacy”, zadumał się i nic nie odpowiedział.

Kwaterna Orłąt Lwowskich na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie

Na Cmentarzu Łyczakowskim wynajętym meleksem odwiedziliśmy z przewodnikiem prawie wszystkie ważniejsze historycznie grobowce. Wspomnę tylko o kilku, które zrobiły na nas szczególne wrażenie: nagrobek Artura Grottgera, Juliana Ordo-na, Marii Konopnickiej, sarkofag „Żelaznej Kompanii”. Ciekawostką był grobowiec zmarłego pana z dwoma leżącymi pieskami. Na Cmentarzu Orląt Lwowskich zobaczyliśmy Pomnik Chwały, Kaplicę Orląt oraz wiele indywidualnych grobów, z których każdy jest częścią historii obrony Lwowa.

Wieczorem, przy lampce wina, opowiedziałem synowi historię sprzed 73 lat, która ma związek z Lwowem w czasie wywózki na Sybir. Nie wiem, dlaczego nasz transport zatrzymano na lwowskim dworcu głównym. Może dołączano wagony z ludźmi takimi jak my z innych miejscowości. Mieszkańcy Lwowa zgotowali nam wspaniałą, spontaniczną manifestację serca, jakiej nigdy potem nie widziałem. Przez zakratowane drutem okna wagonów podawali nam chleb, cukier i inne produkty

Tablica z napisem „Sudowa Wysznia” przed wjazdem do miasta

Nasz dom rodzinny, z którego 73 lata temu wywieziono nas na Sybir – bez komentarza!

żywnościowe. Mimo zakazów konwojentów wiele żywności dostało się do naszych rąk. Gdy pociąg ruszył, zgromadzony tłum zaintonował Mazurka Dąbrowskiego. Żegnano nas płaczem i śpiewem. My też płakaliśmy, zagubieni i przerażeni. To był ostatni przystanek na terenie Polski. Ruszyliśmy w daleką drogę, która dla tysięcy Polaków była ostatnią. Moja mama i babcia nigdy do Polski nie wróciły. Uważam, że to był wyjątkowy moment, by właśnie w tym miejscu tę historię synowi opowiedzieć.

Sądowa Wisznia

Miasteczko Sądowa Wisznia leży nad prawym dopływem Sanu, rzeką Wisznia, Wiszeńką i Rakówką. Z dala widać kopuły cerkwi greckokatolickiej i prawosławnej. Dalej na wzgórzu znajduje się pięknie położony klasztor oo. reformatów. Mieszkańcy należeli do kilku grup narodowościowych, ale żyli ze sobą w zgodzie.

Pamiętam piękny park, a w nim pałac. Niedaleko stadnina ogierów, młyn, sąd i Kasa Stefczyka. Były restauracje, kawiarnie, klub sportowy, szkoły i szpitale. Jednym słowem pamiętam miasto pełne gwaru, żyjące swoim życiem.

Podróż samochodem zajęła nam niecałą godzinę. Przed tablicą z napisem „Sudowa Wysznia” zrobiliśmy sobie wspólne zdjęcie. Nie wiem, jak opisać swoje pierwsze wrażenie. Serce mi biło, w oczach miałem łzy. Po tylu latach zobaczyć swoje rodzinne miasto to niesamowite przeżycie. Wszystko takie małe, główna ulica, którą wolno jechaliśmy, prawie pusta. Nie widać sklepów, dopiero na rynku były sklep i restauracja.

Chór dziecięco-młodzieżowy Lilia pod dyрекcją pani Haliny Wójcickiej

Nasza wizyta była zapowiedziana, przywitał nas pan Roman Wójcicki z żoną Haliną, która prowadzi chór dziecięco-młodzieżowy Lilia. Byłem ogromnie zaskoczony, gdy po wejściu do świetlicy dwie dziewczynki przywitały mnie chlebem i solą przy akompaniamencie chóru Lilia. Wszyscy byliśmy wzruszeni, syn miał łzy w oczach. Chór wystąpił z półgodzinnym koncertem na naszą cześć.

Po występie był wspólny obiad, w czasie którego pani Halina dużo nam opowiedziała o działalności chóru, jego sukcesach i trudnościach, z jakimi się borykają. Mnie jednak ciekawiło, jak wygląda nasz dom, z którego nas wywieziono. Pamiętam piękny ogród pełen kwiatów, dom jeden z ładniejszych w mieście. Pamiętam strych, na którym były „skarby całego świata”, które dziadek Józef przez lata składał.

Rzeczywistość okazała się okrutna, ruina domu, zamiast ogrodu i pięknych róż – chwasty i dziwne zarośla. Poprosiłem właścicieli, abym mógł wejść do środka. Powiedziałem, że z tego domu byłem wywieziony na Sybir. Nie bardzo to ich obchodziło, byli to Ukraińcy.

W Sądowej Wiszni mieszka wielu Polaków, a Ukraińcy znają język polski. W czasie spaceru po miasteczku spotkani Polacy odnajdywali dalekie pokrewieństwo z Rzyzińskimi.

Przedwojenny kościół jest ładnie odnowiony. W środku znajduje się tablica z listą mieszkańców Sądowej Wiszni, którzy zginęli w Katyniu. Wśród nich jest nazwisko mojego taty kpt. Bolesława Rzyzińskiego.

Powrót do Lwowa przebiegł w zmiennych nastrojach, wszystko było inne od moich dziecięcych wyobrażeń. Z drugiej strony zadowolenie, że zobaczyłem swoje miasto i że towarzyszył mi mój syn, który w czasie tej krótkiej podróży wiele przeżył i zobaczył dom rodu Rzyzińskich. Po powrocie do Lwowa, do późnego wieczoru rozmawialiśmy o wrażeniach z pobytu w Sądowej Wiszni. Syn zadawał dużo pytań, na które starałem się odpowiedzieć.

Na drugi dzień lot do Polski, który odbył się bez przeszkód. Polska, pomimo codziennych trosk, jest bardziej kolorowa, weselsza, nasza.

Moja pielgrzymka do przeszłości spełniła dwa ważne cele. Zaspokoiliła moją ciekawość, pokazałem mojemu synowi Bolusiowi (tak go nazywam do dzisiaj) miasto mojego dzieciństwa. Udowodniłem, że nie wziętem się znikąd, miałem wspaniałą patriotyczną rodzinę, swój dom, że z Sądowej Wiszni, przez Sybir, przywędrowałem do Gdyni.

Uważam, że była to bardzo ciekawa lekcja pogładowa dla pokolenia, które po nas przejmie pałeczkę. Oni będą opowiadać swoim dzieciom i wnukom o tragicznych losach „Dzieci Sybiru”.

Aleksander Rzyziński

**PIOSENKA MARSZOWA O SYBIRAKACH
(PODKŁAD MUZ. „LEGIONY TO...”)**

Sybiracy to z Kresów Polacy
Sybiracy to katyńskich rodzin głos
Sybiracy to wierni Polacy
Sybiracy to wygnańców los!

Refren: Myśmy Sybiracy po świecie tułacze
Zabrano nam nasz polski dom
Rodzinny dom
Nasz polski dom

Wywieźli nas gdzie wieczne mrozy
Wygнали nas w kazachski step
Rzucili nas na tajgi kres
W baraki wśród wysmukłych drzew

Refren
Zmuszano nas do ciężkiej pracy
I gnębił nas tam głód i mróz
Grobami znacząc szlak tułaczy
Taki był dzieci polskich los

Refren
O, ile męki i cierpienia
Od świtu po wieczorny mrok
Z nadzieją był pokonywany
Okrutny nasz zesłańców los

Refren
Walczyliśmy na włoskiej ziemi
Od Oki wiódł bojowy szlak
O wolną Polskę my walczyli
Znacząc grobami marszu ślad

Refren

Skończyły się tułacze lata
Powrotu wreszcie nadszedł czas
A myśmy bosy i w łachmanach
Szukali w kraju jakiś chat

Refren:

Myśmy Sybiracy niedawni tułacze
Wznieśliśmy dom
Nasz polski dom
Nasz polski dom, rodzinny dom

Mieczysław Koralewicz

WYDAWNICTWA

Staraniem Białostockiego Oddziału Związku Sybiraków, przy wsparciu finansowym Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, ukazała się z okazji XIII Międzynarodowego Marszu Żywej Pamięci Polskiego Sybiru publikacja zatytułowana „Pamięć zmarłym – żyjącym pojednanie”. Wydawnictwo otwierają listy: prezydenta miasta Białegostoku Tadeusza Truskolaskiego, kierownika Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych Jana Stanisława Ciechanowskiego i prezesa Zarządu Głównego Związku Sybiraków Tadeusza Chwiedzia.

W dziale pt. „Znaki Pamięci Polskiej Golgoty Wschodu” podane są wszystkie sanktuaria Sybiraków, jakie powstały w Polsce – jest ich razem 9, wydawnictwa – 2 (w tym jedno 3-tomowe), sztandary – 243, inne znaki pamięci – 42 szkoły im. Sybiraków, 3 Drogi Krzyżowe, 2 muzea, Panorama Golgoty Wschodu – 1, minipanorama – 1, Izby Pamięci – 5, tablice epitafijne w kościołach, na budynkach, pamięci gen. W. Sikorskiego, gen. W. Andersa, M. Jonkajtysa – 534, pomniki znajdujące się w różnych miejscach – 358, pozostałe znaki pamięci – łącznie 231.

Publikacja jest bogato ilustrowana fotografiami eksponatów z Muzeum Sybiraków w Białymstoku, Panoramy Golgoty Wschodu w Białymstoku i Marszu Żywej Pamięci Polskiego Sybiru w Białymstoku. Wydano także albumik – składankę, gdzie na odwrocie każdej fotografii znajduje się opis zdjęcia.

Irena Tańska

OGŁOSZENIA

INFORMACJA KOŁA PRAGA-PÓLNOC

Drodzy Sybiracy, Szanowni Goście i Sympatycy Terenowego Koła Związku Sybiraków Warszawa Praga-Północ!

Podaję do Waszej wiadomości kalendarz spotkań w sezonie 2013/2014, które będą odbywać się raz w miesiącu w środy w godzinach 14–15.30.

25 września 2013 – pierwsze spotkanie jak zawsze w Domu Kultury „Zacisze” przy ul. Blokowej 1, w trzecią rocznicę nadania Kołu imienia św. abp. Zygmunta Szczęsnego Felińskiego. Po zebraniu, o godz. 16 msza święta w kościele Świętej Rodziny.

23 października 2013 – spotkanie z młodzieżą, minikonkurs z nagrodą za deklamację lub odczytanie wiersza o tematyce patriotycznej.

27 listopada 2013 – występ Męskiego Zespołu Wokalnego „Żurawie” i zespołu Zaciszańska Nuta, przychodzimy z bukietem jesiennych liści i jednym jesiennym kwiatem.

18 grudnia 2013 – spotkanie wigilijne przy choince i wspólne kołowanie.

26 marca 2014 – „Usłysz nas pokolenia” – spotkanie z przedstawicielami Ośrodka „Karta” w Warszawie.

16 kwietnia 2014 – spotkanie wielkanocne przy święconym jajku.

28 maja 2014 – spotkanie z okazji Dnia Matki, spotkanie z Sybirakami, którzy urodzili się na zesłaniu i tam przeżyli swoje dzieciństwo.

Wspomnę o jeszcze jednej uroczystości: 17 września 2013 r. minęła kolejna rocznica śmierci naszego patrona. W tym dniu spotkaliśmy się o godz. 18 w Katedrze św. Jana przy urnie z relikwiami abp. Zygmunta Szczęsnego Felińskiego, by złożyć kwiaty i pochylić nasz sztandar.

Danuta Kominiak

ODESZLI OD NAS

W wieku 81 lat odszedł od nas

śp. Henryk Leszczyński

długoletni zasłużony działacz Związku Sybiraków, wiceprezes Zarządu Oddziału Związku Sybiraków w Białymstoku, delegat na IV, V i VI Krajowy Zjazd Delegatów Związku Sybiraków. W V kadencji pełnił obowiązki członka Zarządu Głównego ZS.

Za ofiarną pracę zawodową i społeczną otrzymał nadane przez prezydenta RP najwyższe odznaczenia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Zesłańców Sybiru. Został również uhonorowany wieloma medalami, odznaczeniami, wyróżnieniami resortowymi i Związku Sybiraków.

Pozostanie w naszej pamięci jako życzliwy kolega, przyjaciel, na którego pomoc zawsze można było liczyć.

Cześć Jego pamięci!

Zarząd Oddziału Związku Sybiraków w Białymstoku

Sprostowanie

W „Komunikacie” nr 3/117 na s. 21 błędnie podano imię prezesa Zarządu Oddziału ZS w Elblągu. Prawidłowo powinno być Kazimierz Kotowski.

Na s. 54 w podpisie pod zdjęciem nieprawidłowo zapisano nazwę pomnika. Poprawnie brzmi ona: Pomnik – Grób Nieznanego Sybiraka.

Za błędy bardzo przepraszamy.

Redakcja

Spis treści

Sprawy organizacyjne	3
E-mail Zarządu Głównego ZS do prezesów Zarządów Oddziałów z 24 października 2013 r.	3
Pismo Zarządu Głównego ZS do marszałek Sejmu RP Ewy Kopacz z 25 października 2013 r.	4
E-mail Zarządu Głównego ZS do wicemarszałka Sejmu RP Jerzego Wenderlicha z 25 października 2013 r.	5
E-mail Zarządu Głównego ZS do przewodniczącego Sojuszu Lewicy Demokratycznej Leszka Millera z 25 października 2013 r.	5
Pismo Zarządu Głównego ZS do przewodniczącego Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP posła Sławomira Piechoty z 29 października 2013 r.	6
Pismo Zarządu Głównego ZS do posłanki Magdaleny Kochan z 29 października 2013 r.	7
Pismo Zarządu Głównego ZS do ministra w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów Jacka Cichońskiego z 5 listopada 2013 r.	8
Pismo Zarządu Głównego ZS do przewodniczącego Klubu Parlamentarnego Platforma Obywatelska Rafała Grupińskiego z 5 listopada 2013 r.	9
Pismo Zarządu Głównego ZS do przewodniczącego Klubu Parlamentarnego Prawo i Sprawiedliwość Mariusza Błaszczaka z 5 listopada 2013 r.	10
Pismo Zarządu Głównego ZS do Oddziałów z 15 listopada 2013 r.	11
Uroczystości i spotkania	12
Uroczyste obchody 74. rocznicy wybuchu II wojny światowej i Dnia Sybiraka w Gdańsku i Szymbarku – Celina Riedl, Irena Witort	12
Dzień Sybiraka w Toruniu – Izabela Światała	16
Dzień Sybiraka w Kole w Brodnicy – Józef Hildebrant	20
Duszniki-Zdrój – uroczystość poświęcona Dniu Sybiraka – Zarząd Koła ZS w Dusznikach-Zdroju	21
Msza święta w intencji ojczyzny we Wrocławiu – Włodzimierz Kowalczyk	23
Dzień Sybiraka we Wrocławiu – Włodzimierz Kowalczyk	24
74. rocznica zbrodniczej napaści Armii Czerwonej na Polskę w Częstochowie – Helena Kurzak	26
Obchody Dnia Sybiraka i Weterana w Oddziale ZS w Jarosławiu – Zofia Garczyńska	28
Dzień Sybiraka w Legnicy – Wanda Puchała	31
Obchody Dnia Sybiraka w Kole w Scinawie – Wanda Puchała	34
17 września w Łomży – Nina Żylko	35
Obchody 17 września w Opolu – Walenty Oliwa	37
Uroczystości 17 września 2013 r. w Warszawie – Zarząd Główny ZS	39
Obchody 74. rocznicy ataku ZSRR na Polskę oraz Dnia Sybiraka w Nowogardzie – Paulina Turek	42
Dzień Sybiraka w Oddziale w Olsztynie – Zygmunt Skotnicki	45
Dzień Sybiraka przy pomniku Sybirakom – Sybiracy w Katowicach – Stanisław Kiewro	49
Dzień Sybiraka w Rzeszowie – Danuta Zbyszynska	52
Dzień Sybiraka w Michałowie – Adolf Krućko	54
Dzień Sybiraka w Jasieniu – Genowefa Karmelita	55
Jeśli my zapomnimy o nich... – UMiG, www.bardo.pl	56
Dzień Patrona w Zespole Szkół CKR im. Zesłańców Sybiru w Bobowicku – Anna Turoś	57
27 września – święto Gimnazjum nr 1 w Trzebnicy – Alicja Stręk-Tworek, Przemysław Świdorski	59
Sybiracy odsłoniли kolejną tablicę – Piotr Keil, www.czamkowsko-trzeczaniecki.pl	66
Uroczystość 10-lecia powstania i poświęcenia Kaplicy Zesłańców Sybiru w Rokitnie – Halina Zalewska, Jadwiga Ostrowska	67
Odsłonięcie tablicy pamiątkowej w Węgorzewie – Krystyna Ćwir	69
Uroczystość 150. rocznicy powstania styczniowego we wsi Jaworówka – Hipolit Popławski, Jolanta Hryniewicka	71
Uroczystości odsłonięcia i poświęcenia Memoriału Golgoty Wschodu w Kuźnicy – Jolanta Hryniewicka	72
Konferencja naukowa w 70. rocznicę bitwy pod Lenino – Zarząd Główny ZS	75
Przemówienie prezesa Zarządu Głównego Związku Sybiraków Tadeusza Chwiedzia	77
Historia sztandaru Oddziału Puławskiego – Adam Wołk, Henryk Skirgajło	80
Wspomnienia, wzruszenia, refleksje Sybiraka... – Aleksander Rzyziński	83
Piosenka marszowa o Sybirakach – Mieczysław Koralewicz	88
Wydawnictwa – Irena Tańska	89
Ogłoszenia	90
Informacja Koła Praga-Północ – Danuta Komiński	90
Odeszli od nas	91
Sprostowanie	91